

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra pastorální a spirituální teologie

Matouš Maxmilián Venkrbec

Křesťan ve světě vrcholového sportu

Na cestě ke křesťanskému životnímu stylu sportovce a jeho zakotvení
v duchovním životě

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Prof. Pavel Ambros Th.D.

Obor: Teologická studia

OLOMOUC 2015

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně a použil jen uvedené informační zdroje.

V Olomouci dne 5. listopadu 2015

Děkuji panu prof. P. Ambrosovi Th.D. za pomoc, trpělivost, vedení a cenné rady, které mi poskytl při zpracování bakalářské práce.

Obsah

Úvod.....	6
1 Stručná historie sportu	8
1.1 Období pravěku	8
1.2 Období starověku.....	9
1.2.1 Antické Řecko a Řím	10
1.2.2 Počátky olympijských her	11
1.3 Období středověku.....	12
1.3.1 Středověký sport v raném feudalismu	12
1.3.2 Středověký sport ve vrcholném feudalismu	12
1.3.3 Středověký sport v období humanismu a renesance	13
1.4 Dějiny sportu v novověku.....	14
1.4.1 Tělovýchovné systémy	15
1.4.2 Vznik olympijského hnutí	17
1.4.3 Novodobé dějiny československého sportu	18
1.4.4 Vývoj sportu v meziválečném období.....	19
1.4.5 Poválečný vývoj	21
1.4.6 Vývoj po roce 1968	23
1.4.7 Vývoj olympijského hnutí	24
1.4.8 Vývoj sportu po roce 1989	24
1.5 Shrnutí	25
2 Křesťanské pojetí sportu	26
2.1 Sport v Písmu svatém	26
2.2 Vrcholový sport a Svatý stolec od počátku 20. století	27
2.3 Papežové do II. Vatikánského koncilu	27
2.4 Jan Pavel II. a jeho učení o sportu	28
2.5 Benedikt XVI. a jeho učení o sportu	30
2.6 František a jeho učení o sportu	31
2.7 Shrnutí	32
3 Vrcholový sport a život křesťana	34
3.1 Sportovec jako předmět následování	35
3.2 Zdravá péče versus kult těla	36
3.3 Výkon: Využití potenciálu vs. honba za maximem.....	39
3.4 Doping	40
3.5 Fair play vs. vítězství za každou cenu	42
3.6 Sebezápor.....	44

3.7	Týmuvost	45
3.8	Umění vyhrávat a prohrávat	46
3.9	Radost ze hry	47
3.10	Komercializace	49
3.11	Shrnutí.....	49
Závěr.....		51
Bibliografie.....		53
Internetové zdroje.....		55
Elektronické zdroje		56
Příloha		57

Úvod

Volba tématu práce i mezioborové propojení sportu a duchovního života v předložené bakalářské práci si žádá objasnění. Samotné propojení tematiky sportu a duchovního života se mě v posledních letech velmi osobně dotýká. Hokeji jsem se aktivně věnoval od svého mládí až do roku 2010. To bylo období mého osobního hledání, vyprahlosti a touhy po vztahu s Bohem a trvalejších hodnotách, které jsem v hokeji nenacházel. Po skončení kariéry jsem se intenzivně věnoval studiu teologie a života v akademické farnosti v Olomouci. V oněch třech letech jsem prožil mnoho krásného, uspořádal si životní hodnoty a prohloubil vztah s Bohem. Když potom v roce 2013 přišla výzva se k hokeji vrátit, rozhodl jsem podruhé vstoupit do stejné řeky. Do stejné řeky, ale jinak.

Od té doby až dosud působím v prvoligovém Prostějově jako hráč a trenér mládeže a problematika, kterou se snažím na následujících stránkách postihnout, je více či méně součástí mého všedního dne. Podle Raakmanové jsou to především rodiče a trenéři, kteří mají vzdor působení médií a vrstevníků ten největší vliv na chování dětí.¹ Na základě vlastních zkušeností vím, že právě trenér pokládá dětem základy jejich vztahu ke sportu a jeho pojetí, na kterých staví po celý život, a je velkým vzorem.

Položil jsem si v této práci několik zdánlivě jednoduchých otázek: Jak zůstat křesťanem v prostředí vrcholového sportu? Lze to vůbec? Jakými prostředky může člověk v takovém prostředí bojovat? Jak obstát ve světě dílčích výsledků, honbě za vyššími výkony a pomíjivou slávou? Je vhodné, aby mládež do takového prostředí vstupovala? To je jen zlomek otázek, které jsem si kladl nejen jako student a autor bakalářské práce, ale i jako člověk, pro kterého mají případné odpovědi konkrétní význam. Cílem této práce je na základě souhrnné analytické studie popsat dosavadní vývoj samotného sebepojetí sportu (první kapitola), jednotlivé, spíše útržkovité vyhlášení magisteria, která jsem předložil formou přehledného popisu a souhrnu informací (druhá kapitola) jako určité nutné kvantum výchozích znalostí diskuze uvnitř církve a konečně na závěr formulovat doporučení, jak by se měl křesťan postavit ke konkrétním problematickým aspektům vrcholového sportu, které dále rozvádím ve třetí kapitole. Tato doporučení jsou systematizovanými poznatky zohledňující kulturní

---

¹ Srov. RAAKMAN, E., *Sport and violence*. In: PONTIFICIUM CONSILIUM PRO LAICIS, *The world of sport today: field of christian mission*, s. 106.

autonomii sportu s její návazností na proměnu kulturních vzorců uvažování o člověku, pastorační rozlišování odrážející se v genezi vzhledu církevního magisteria na rozvoj sportu v souvislosti s pastoračí mládeže a rozvoji teologie laikátu a ne v neposlední řadě i duchovní rozlišování mé vlastní praxe a zkušenosti.

Odborné literatury a studií v oblasti sportu lze v dnešní době najít mnoho. Nepřekvapí, že jen několik z nich se věnuje propojení sportu a spirituality. Mnohdy je však spiritualita v těchto publikacích chápána v širokém smyslu slova jako zakoušení přítomnosti moci, síly, energie či Boha v lidské blízkosti.² Reflexe křesťanské spirituality ve spojitosti s vrcholovým sportem je v českém prostředí spíše ojedinělým pokusem. Přesto považuji tuto otázku vzhledem k popularitě sportu za velmi aktuální.

Strukturu práce jsem podřídil stanovenému cíli své práce. V úvodní kapitole jsem se rozhodl pro nezbytný exkurz do dějin sportu a tělovýchovy. Ve druhé části nabízím stručný přehled vyhlášení církevního magisteria na sport, především vystoupení papežů minulého i našeho století. Závěrečná třetí kapitola, která je těžištěm celé práce, je věnována několika, podle mého názoru, aktuálním třecím plochám a vyzývá vrcholového sportu z pohledu křesťana a jeho spirituality. Měřítkem volby témat byla jejich aktuálnost z hlediska možného (negativního) dopadu na celostní formaci mladého člověka.

Vycházím především z dostupné odborné domácí i zahraniční literatury, osobních zkušeností vrcholového sportovce a trenéra mládeže a zkušeností a výpovědí dalších vrcholových sportovců. Na závěr bych rád zmínil, že podobnému tématu (Spiritualita hráčů ledního hokeje) jsem se věnoval v bakalářské práci v rámci mého studia na Fakultě tělesné kultury UP.

---

² Srov. DILLON, K. M., & TAIT, J. L., *Spirituality and being in the zone in team sports: A relationships?* Journal of sport behavior. 23(2), 2000. s. 93. Retrieved 27. 2. 2014 from EBSCO database on the World Wide Web: <http://web.ebscohost.com>

1 Stručná historie sportu

Dříve, než se budu zabývat sportem z pohledu křesťanství a jeho autorit, považujeme za vhodné podniknout krátký exkurz do sportovních dějin. Právě vývoj fenoménu, kterým sport jistě je, vypovídá mnohé nejen o něm samotném, ale i o kultuře, společnosti a hodnotách té či oné doby. Vzhledem k zaměření práce převážně na vrcholový sport budu v rámci obecných dějin sportu sledovat i vývoj jeho profesionalizace.

1.1 Období pravěku

Při zrodu sportu nebo přesněji řečeno tělesných aktivit, předcházejících sportovní činnosti, stály tři vzájemně propojené biopsychosociální zdroje: instinkty, kterými člověk přirozeně tíhnul ke hře, práce a také intelekt.³ Všeobecně lze ale říci, že činnosti tohoto typu jsou staré jako lidstvo samo, protože pohyb je základním projevem existence člověka. Staroorientální společnosti s určitostí nechápaly fyzický pohyb v podobě sportovních, soutěžních či závodních činností v dnešním slova smyslu, ale spíše jako nutnou potřebu a také jako součást kultovních a rituálních obřadů, slavností a zábav.⁴

Různé formy sportu a jeho pojetí se vyvíjely především podle ekonomického a kulturního progresu té či oné doby a kmene. Pro cílený rozvoj tělesné aktivity bylo v první řadě zapotřebí volného času. Jeho vytváření umožnily opakované a zdokonalované imitační pohyby (trénink na lov). Tato cvičení rozšiřovala pohybovou škálu pravěkého člověka a vedla ke vzniku stále nových abstrahovaných pohybů, které člověk používal ve volném čase.⁵ Vznik volného času poté umožnil lepší přípravu na práci a boj a zároveň vyvstal prostor pro odpočinek, oslavy, zábavy, obřady a hry. Hra byla vnímána jako kompenzační protiklad práce.⁶ Právě stále pestřejší paleta různých

---

³Srov. GREXA, J. a STRACHOVÁ, M., *Dějiny sportu: Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*, s. 17.

⁴Srov. SOMMER, J., *Malé dějiny sportu*, s. 13.

⁵Srov. GREXA, J. a STRACHOVÁ, M., *Dějiny sportu: Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*, s. 18.

⁶Srov. Tamtéž, s. 18.

her, cvičení, závodů, zápasů a zábavy ve volném čase byla předchůdcem pozdějšího sportu. Z období paleolitu jsou doložené mnohé sportovní předměty, které původně vznikly zdokonalováním pracovních nástrojů (míče, koule, šermířské hole, cvičná kopí, dětský prak, luk, hokejky apod.).⁷ V pozdějším neolitu se zdůrazňovaly spíše bojové hry a vznikaly různé iniciační rituály, které v jednotlivých kmenech zahrnovaly běh, hod kopím, plavání, skok vysoký, potápění, pádlování, apod.⁸

V období zhruba 2,5 mil. – 4000 př. n. l. tedy sloužily hry a další tělesné aktivity pravděpodobně výhradně ke kompenzaci práce, k trénování loveckých a jiných potřebných dovedností, k oslavám a zábavě a plnily tak především socializační funkci. V závislosti na matriarchálním či patriarchálním uspořádání společnosti se více nebo méně akcentovaly lovecké a bojové hry.

1.2 Období starověku

Pohled do starověku, tedy přibližně do let 4000 př. n. l. až 600 n. l., před nás klade dvě zásadní oblasti rozvoje společnosti, a tedy i sportu a tělesné kultury. Do první skupiny patří oblast Indie, Mezopotámie, Číny, Japonska, Egypta, Persie a Chetitské říše. Tyto mocnosti byly nejrozvinutějšími až po vznik antického Řecka a Říma, které převzaly otěže nejvyspělejších společností a ovlivnily celou naši evropskou kulturu.

Populární byly i nadále různé iniciační rituály, které především u chlapců měly „výkonnostní“ rozměr. Různým tělesným zkouškám se podrobovali obyvatelé všech tehdejších mocností. Ve starém Egyptě vystupovali žongléři, akrobati, zápasníci, ale i plavci, veslaři a konaly se také různé vodní hry.⁹ Za nejstarší sport vůbec je považován zápas. V období vzniku prvních civilizací neměli k tělesným aktivitám přístup otroci a neplnoprávní občané a ve většině případů ani ženy. Všeobecně dominovala vojenská příprava s jízdou, pochody, lukostřelbou, šermem, hody, vrhy, zápasem a podobnými činnostmi.¹⁰

---

⁷Srov. GREXA, J. a STRACHOVÁ, M., *Dějiny sportu: Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*, s. 20.

⁸Srov. Tamtéž.

⁹Srov. DOVALIL, J. a kol., *Olympismus*, s. 11.

¹⁰Srov. GREXA, J. a STRACHOVÁ, M., *Dějiny sportu: Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*, s. 24.

Rozvoj sportovních aktivit provázelo formování teorie tělocvičných a tréninkových systémů, které byly uplatňovány i v rámci školní výchovy. V Číně už v roce 2698 př. n. l. vznikla léčebná a zdravotní gymnastika kung-fu. Základem byla jednoduchá cvičení jako stoje, úklony, pohyby paží a nohou, pohyby v sedu, v lehu a dýchací cviky. Systém rozšiřovali především kněží, kteří byli také prvními lékaři. Již v průběhu 1. tisíciletí př. n. l. vznikl v Číně složitý systém zkoušek duševní a fyzické zdatnosti, které museli plnit úředníci, pokud se chtěli posunout ve své kariéře.¹¹ Kořeny indické jógy sahají do 2. tisíciletí př. n. l.¹²

1.2.1 Antické Řecko a Řím

V římské říši (27 př. n. l. – 395 n. l.), jež byla největším státním útvarem starověku, jednoznačně převládala militaristická funkce tělesné kultury. S vytvořením armády se většina populace stala pasivními sportovci a rozmohl se fenomén diváctví a her v cirku. Postupem času došlo k nežádoucí proměně těchto soutěží až k preferování známých gladiátorských her, které jsou často považovány za jeden z nejhorších omylů sportovních dějin.¹³

V antickém Řecku sloužila tělesná cvičení a hry k zušlechtění člověka. Tam také vznikl pojem *areté*, který představoval nejvyšší tělesné a duchovní hodnoty: zdraví, sílu, odvahu, statečnost v boji, spravedlnost, velkorysost, ušlechtilost a vzdělanost.¹⁴ Řekové nejen navázali na poznatky předchozích národů, ale také spojili jednotlivé disciplíny do výchovného systému, který se opíral o ideál *kalokagathia*, jež představoval harmonický soulad tělesné a duševní krásy.¹⁵ Prostřednictvím tělesných cvičení se Řekové tomuto ideálu harmonicky i morálně dokonalého člověka přibližovali.¹⁶ V tehdejším Řecku se také konaly první závody na vozech tažených koňmi. Právě až s počátkem těchto závodů začíná soutěžení sportovního charakteru, kde

---

¹¹Srov. KÖSSL, J., ŠTUMBAUER, J., WAIC, M., *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury*, s. 9.

¹²Srov. GREXA, J. a STRACHOVÁ, M., *Dějiny sportu: Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*, s. 26.

¹³Srov. Tamtéž, s. 46.

¹⁴Srov. Tamtéž, s. 28.

¹⁵Srov. Tamtéž.

¹⁶ Srov. SOMMER, J., *Malé dějiny sportu aneb o sportech našich předků*, s. 28.

jde od začátku jen o vítězství a s ním spojenou slávu.¹⁷ Z řeckých městských států vynikly do popředí především Athény a Sparta. Ve Spartě byla výchova orientovaná čistě vojensky, tedy primárně fyzicky. Tato koncepce se projevila na olympijských hrách, kde bylo v letech 720 – 576 př. n. l. mezi 80 vítězi 46 olympioniků ze Sparty. Naopak v Athénách byla výchova zaměřena na všestrannější rozvoj, na dokonalost člověka. Požadovala se fyzická, mravní i rozumová vyspělost. V 5. století př. n. l. procházela soustavnou a všestrannou výchovou prakticky celá mužská část mládeže. Vzhledem k charakteru a potřebám doby tvořila gymnastika přibližně polovinu náplně výchovy.¹⁸

1.2.2 Počátky olympijských her

V Řecku také vznikly tzv. Panhelénské hry, které byly spojeny s náboženským kultem, ale součástí byly i sportovní a umělecké soutěže. Nebyly to jen jednoúčelové oslavy, ale i veřejná prezentace celého propracovaného výchovného systému. Nejslavnější z panhelénských her se konaly v Olympii po dobu 1169 let ve čtyřletých cyklech (první doložené z r. 776 př. n. l.). Původní cíl (harmonický rozvoj člověka podle ideálu kalokagathie) se z her postupně vytrácel. Postupem času byl hlavní hnací silou výkon, vítězství a nejen symbolická, ale i hmotná odměna. Hry se tak staly záležitostí doslova profesionálních sportovců.¹⁹ Tehdejší Řekové slovo profesionál neznali a nikoho nepobuřovaly ani vysoké odměny, které vítězové dostávali při návratu do rodného města. Proto závodníci kočovali od jedné panhelénských her k druhým, ale usilovali především o olivový věnec vítěze v Olympii. Titul olympionika byl totiž nejvyšší poctou, jakou mohl smrtelník dosáhnout.²⁰ Nejznámějšími disciplínami byl běh, zápas, box, všeboj (box + zápas), dostihy a nejvšestrannější byl pětiboj (běh, skok do dálky, hod diskem, hod oštěpem a zápas).²¹ Idealizace olympijských her však není na místě. Poražení byli natolik zatracováni, že se často neodvážili vrátit domů.²² Na původní ideály navazuje až Pierre de Coubertin a Mezinárodní olympijské hnutí

---

¹⁷Srov. GREXA, J. a STRACHOVÁ, M., *Dějiny sportu: Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*, s. 29.

¹⁸Srov. KÖSSL, J., ŠTUMBAUER, J., WAIC, M., *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury*, s. 14.

¹⁹Srov. GREXA, J. a STRACHOVÁ, M., *Dějiny sportu: Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*, s. 35.

²⁰Srov. Tamtéž, s. 43.

²¹Srov. Tamtéž, s. 40.

²²Srov. DOVALIL, J. a kol., *Olympismus*, s. 32.

novověkým olympismem. Druhým důležitým rozměrem her byla tradice tzv. ekecheirie, posvátného míru, který olympijští organizátoři vyhlášovali, aby umožnili sportovcům bezpečně přicestovat i dorazit zpět domů.²³

Nejvýznamnějším přínosem starověkých Řeků pro vývoj sportu bylo jeho povýšení na systémovou součást života, propojení tělesné a duchovní krásy člověka a odkaz olympijských her a jejich ideálů. Nástup křesťanství na sklonku existence Římské říše znamenal dočasný úpadek rozvoje tělesné kultury.²⁴

1.3 Období středověku

1.3.1 Středověký sport v raném feudalismu

S nástupem křesťanství přirozeně zmizelo z popředí tělo a do středu pozornosti se dostala duše. Došlo mnohdy k zákazu her a soutěží a omezení tělesného rozvoje vůbec. I ve středověku však hrál sport důležitou sociální roli a ani církve proti němu vždy ostře nevystupovala.²⁵ Navíc vojenské nájezdy nomádů nutily církve přijmout fyzický výcvik bojovníků, povoláných z řad šlechty.²⁶ Na konci první etapy středověku se společenský vzor světce postupně proměňoval na člověka duchovně i tělesně zdatného – rytíře.²⁷ Ideál rytíře byl nejčastěji spojován s postavami Karla Velikého, Alexandra Velikého nebo krále Artuše.²⁸

1.3.2 Středověký sport ve vrcholném feudalismu

Jediným uceleným a kodifikovaným systémem evropské středověké tělesné výchovy byl právě ten rytířský.²⁹ Důležitou úlohu sehrály křížové výpravy, ve kterých

---

²³Srov. KOSÍK, M., *Olympismus okem autora*, s. 22.

²⁴Srov. GREXA, J. a STRACHOVÁ, M., *Dějiny sportu: Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*, s. 49.

²⁵Srov. Tamtéž, s. 53.

²⁶Srov. Tamtéž, s. 54.

²⁷Srov. Tamtéž, s. 54.

²⁸Srov. KÖSSL, J., ŠTUMBAUER, J., WAIC, M., *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury*, s. 28.

²⁹Srov. GREXA, J. a STRACHOVÁ, M., *Dějiny sportu: Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*, s. 55.

byl rytíř chápán jako boží bojovník.³⁰ V této době vznikly po vzoru mnišských řádů i řády rytířské (templáři, johanité). Ideový základ tvořila oddanost a poslušnost pánovi a církvi, včetně morálních ctností, jak to dokumentuje modlitba z 10. Století: „Požehnej tento meč, se kterým služebník tvůj touží ochraňovat a bránit kostely, vdovy, sirotky a všechny tvoje služebníky před krutostí pohanů.“³¹ Aby mohl být panoš pasován na rytíře, musel ovládat ctnosti etické (zbožnost, statečnost, pomoc slabším, velkorysost, věrnost králi, věrnost dámě) i vojenské (jízda, šerm a zápas, plavání, lukostřelba, lov, šach, veršování).³² Do popředí se tak dostaly rytířské turnaje, které měly podporu mnohých českých králů od Přemysla I. až po Jagellonce. Aktéry her - nejen rytířských, ale i běžeckých, zápasnických, šermířských a dalších – byli mnohdy poddaní, reprezentující své pány.³³

Ve městech se budovaly sportovní objekty a zdomácněli zde předchůdci rugby, fotbalu, házené, tenisu, golfu či hokeje.³⁴ Nejbližší měli k tělesným aktivitám lidé na vesnici, protože tam byli v blízkosti i v souladu s přírodou.³⁵ K tradičním tělesným aktivitám patřily dostihy rolníků, soutěže v běhu, různé vrhy, hody a skoky, dále tanec, kuželky a v zimním období bruslení, chůze a běh na lyžích.³⁶ Vývoj tělesné kultury byl v celé středověké Evropě v podstatě jednotný. Ve srovnání s antikou neměl až do období humanismu školní tělesnou výchovu a zpravidla ani nerozlišoval hranice mezi fyzickými aktivitami a sportem.³⁷

1.3.3 Středověký sport v období humanismu a renesance

Humanisté znovuobjevili ideový vzor v antice včetně její gymnastiky. Tělesná cvičení, hry a zábavy se realizovaly v rovině vojenské, zábavní i pracovní.³⁸ Hlavní příčinou zániku rytířství se stal vynález střelných zbraní a vznik žoldnéřských a

---

³⁰Srov. KÖSSL, J., ŠTUMBAUER, J., WAIC, M., *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury*, s. 29.

³¹Srov. GREXA, J. a STRACHOVÁ, M., *Dějiny sportu: Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*, s. 55.

³²Srov. Tamtéž, s. 55.

³³Srov. DOVALIL, J. a kol., *Olympismus*, s. 12.

³⁴Srov. GREXA, J. a STRACHOVÁ, M., *Dějiny sportu: Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*, s. 59.

³⁵Srov. KÖSSL, J., ŠTUMBAUER, J., WAIC, M., *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury*, s. 31.

³⁶Srov. GREXA, J. a STRACHOVÁ, M., *Dějiny sportu: Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*, s. 59.

³⁷Srov. Tamtéž, s. 131.

³⁸Srov. Tamtéž, s. 66.

pravidelných armád.³⁹ Rozvíjely se především sportovní hry, atletika, šerm, gymnastika a dostihy. Mimořádný význam her a tělesné výchovy oceňoval například Erasmus Rotterdamský či Thomas Moore.⁴⁰ Souběžně se v 15. století začaly objevovat hlasy prosazující zavedení tělesné výchovy jako samostatného předmětu do škol. Mezi první školy, které volání vyslyšely, patřily ty jezuitské na počátku 16. století. Propagaci tělesných cvičení se věnovalo stále více lékařů⁴¹, spisovatelů a kněží.⁴² Tělesná výchova byla rovněž přítomna ve výuce a teorii výchovy Jana Amose Komenského. Oceňuje mimo jiné význam her a tělesných cvičení pro fyzický i psychický rozvoj dítěte.⁴³ Zároveň v práci „Zákony školy dobře spořádané“ mimo jiné varuje, aby se hra nestala v životě věcí hlavní a nebyla nebezpečná zdraví. Komenský rovněž v díle „Všenáprava“ doporučoval, dlouho před Coubertinem, obnovit olympijské hry. Jeho dílo významně ovlivnilo vzdělance na dvě století dopředu.⁴⁴

1.4 Dějiny sportu v novověku

V období nástupu kapitalismu došlo k mnoha sociálně ekonomickým změnám, které zasáhly řadu zemí v Evropě, ale nejvýrazněji se projevíly v Anglii, rostoucí koloniální velmoci. Výsledkem byla mimo jiné velká poptávka po kvalifikovaných pracovnících ve všech průmyslových oblastech, a tím pádem se mimořádně rozvíjelo i školství. Významnou roli měly v Anglii začít hrát vysoké školy. Protože byli studenti hmotně dobře zabezpečeni, neexistovalo v jejich sportu žádné odměňování.⁴⁵ Právě zde se tak formoval tzv. gentlemanický, „čistý“ sport, který byl považován za základ amatérského sportu.⁴⁶ Profesionální sport se objevoval ve formě tzv. patronátního sportu, který vznikl v průběhu 17. – 18. století. Šlechtici a podnikatelé si najímali a

---

³⁹Srov. GREXA, J. a STRACHOVÁ, M., *Dějiny sportu: Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*, s. 61.

⁴⁰Srov. Tamtéž, s. 62.

⁴¹Hieronimus Mercurialis je autorem bohatě ilustrovaného díla „O umění gymnastickém knihy šestery.“ Spisovatel a kněz Francois Rabelais v románu Gargantua a Pantagruel popisuje mnohá tělesná cvičení. Doktor teologie Antonio Scaino napsal Traktát o míčové hře, Nikolaus Wynman zase Dialog o umění plavat.

⁴²Srov. GREXA, J. a STRACHOVÁ, M., *Dějiny sportu: Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*, s. 65.

⁴³Srov. KÖSSL, J., ŠTUMBAUER, J., WAIC, M., *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury*, s. 39.

⁴⁴Srov. GREXA, J. a STRACHOVÁ, M., *Dějiny sportu: Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*, s. 138.

⁴⁵Srov. DOVALIL, J. a kol., *Olympismus*, s. 12.

⁴⁶Srov. KÖSSL, J., ŠTUMBAUER, J., WAIC, M., *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury*, s. 68.

platili zápasníky, boxery, běžce, žokeje a veslaře, kterým organizovali soutěže s přijímáním sázek.⁴⁷ K největšímu rozmachu však došlo v souvislosti s přesídlováním dělníků do měst, kde volný čas trávili různými hrami, zápasy a soutěžemi. Jejich organizování se brzy chopili podnikaví jedinci a ze vstupného odměňovali výkony aktérů a organizovali sázky. Z těchto forem lidových zábav, jejichž tradice sahá hluboko do středověku (rytířské turnaje), vychází profesionální sport.⁴⁸ Již v tomto období tak vzniká rozpor mezi amatérským a profesionálním sportem, který trval až do konce 20. století. Původně je odlišoval sociální původ a vztah k manuální práci. Později se dělícím kritériem stalo přijímání peněz za sportovní výkon. Profesionálové však do svých sportů převzali gentlemanské chování, které ukazuje, že i ve sportu lze uplatňovat vyšší úroveň mezilidských vztahů.⁴⁹

Moderní sport tedy začal vznikat v Anglii koncem 18. století hlavně v prostředí vysokých a středních internátních škol (u nás se první počátky moderního sportu objevují o století později). Po ukončení studia začali absolventi škol zakládat sportovní kluby (později i svazy) nového typu, přístupné veřejnosti. Ty se staly základní organizační jednotkou sportovního hnutí. K rozvoji sportovních aktivit 19. století přispívalo i archeologické objevování antické Olympie,⁵⁰ ale rozhodující význam měly kluby středoškolské a vysokoškolské (Oxford, Cambridge a jiné).⁵¹ První mezinárodní veslařská regata Oxford vs. Harvard v roce 1869 předznamenala vznik mezinárodních soutěží a federací. V této době začala anglická sportovní ideologie (principy fair play, amatérismu, profesionalismu apod.) pronikat i do ostatních částí Evropy a do USA.⁵²

1.4.1 Tělovýchovné systémy

S rozvojem kapitalismu začaly souběžně vznikat tělovýchovné systémy v Německu, Švédsku a ve Francii. V polovině 19. století vznikají i první samostatné tělovýchovné organizace mládeže (YMCA v USA 1855), žen (Mannheim 1847, Praha

---

⁴⁷Srov. GREXA, J. a STRACHOVÁ, M., *Dějiny sportu: Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*, s. 72.

⁴⁸Srov. DOVALIL, J. a kol., *Olympismus*, s. 13.

⁴⁹Srov. Tamtéž.

⁵⁰GREXA, J. a STRACHOVÁ, M., *Dějiny sportu: Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*, s. 80.

⁵¹Srov. KÖSSL, J., ŠTUMBAUER, J., WAIC, M., *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury*, s. 69.

⁵²Srov. GREXA, J. a STRACHOVÁ, M., *Dějiny sportu: Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*, s. 81.

1869) a dělníků (Lausanne 1866).⁵³ Po napoleonských válkách bylo Německo pod francouzskou nadvládou. Okupovaný národ se snažil osvobodit pomocí nově utvořené armády, což vyžadovalo i přípravu zdatné a uvědomělé mládeže. Začaly proto vznikat první tělovýchovně vlastenecké spolky, které se brzy rozšířily po celém Německu a měly vliv i na politické dění, když usilovaly o sjednocení Německa.⁵⁴ Paralelně probíhající vývoj tělesné výchovy ve Švédsku a Francii zdůrazňoval spíše než vlastenecký význam tělesné výchovy ten zdravotní a léčebný. V českých zemích se začalo v první polovině 19. století cvičit v soukromých tělocvičných ústavech. Zároveň vznikaly první ortopedické ústavy, jejichž metodika cvičení byla přebírána převážně ze Švédska. Nejvýznamnější českou osobností rozvoje tělocviku v polovině 19. století byl Jan Malypetr, který v roce 1848 založil tělocvičný ústav v Praze. Spolu s K. J. Erbenem, F. L. Čelakovským a J. E. Purkyněm vypracoval první české tělovýchovné názvosloví, z něhož později čerpal zakladatel Sokola Miroslav Tyrš.⁵⁵

Díky vynálezům komunikačních médií ve druhé polovině 19. století vznikaly sportovní kontakty a vytvářela se oblast sportovního průmyslu.⁵⁶ Už tehdejší kluby sport propagovaly, organizovaly a staraly se o sportovce a trenéry.⁵⁷ Progresivní byl i rozvoj sportovních věd, především díky francouzským fyziologům (Demény, Lagrange).⁵⁸ Mezi mládeží se začalo šířit skautské hnutí a místo náradí a gymnastiky byly stále populárnější sportovní hry. Mezi hlavní argumenty jejich prosazování patřily jejich rozmanitost, přirozenost, tvořivost a zábava. Ty byly upřednostňovány i na základě fyziologických a jiných zdravotních poznatků.⁵⁹ Profesionální sport se v tomto vývojovém období organizoval na základě peněz a podnikání, ale amatérský sport se postupně zpřístupňoval lidem všech sociálních vrstev. Negativní stránkou doby byla

---

⁵³Srov. GREXA, J. a STRACHOVÁ, M., *Dějiny sportu: Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*, s. 74.

⁵⁴Srov. KÖSSL, J., ŠTUMBAUER, J., WAIC, M., *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury*, s. 46.

⁵⁵Srov. GREXA, J. a STRACHOVÁ, M., *Dějiny sportu: Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*, s. 139-140.

⁵⁶Srov. Tamtéž, s. 82.

⁵⁷Srov. DOVALIL, J. a kol., *Olympismus*, s. 13.

⁵⁸Srov. GREXA, J. a STRACHOVÁ, M., *Dějiny sportu: Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*, s. 83.

⁵⁹Srov. Tamtéž, s. 89.

militarizace sportu, což bylo nejzřetelnější v ekonomicky rostoucím Německu, které bylo nespokojené se svým mezinárodním postavením.⁶⁰

1.4.2 Vznik olympijského hnutí

Pronikání sportovních her do stále více oblastí, včetně školních osnov, vyústilo do obnovení olympijských her jako vrcholné světové sportovní soutěže. Stěžejní organizací se stal Mezinárodní olympijský výbor, který brzy následovaly vznikající mezinárodní federace jednotlivých sportovních odvětví.⁶¹ K základním příčinám obnovení olympijských her vedlo více faktorů. V první řadě to byly archeologické objevy ve starověké Olympii a také samotný rozvoj sportu jako kulturně-sociálního fenoménu a jeho rostoucí mezinárodní rozměr, který vyžadoval vytvoření koordinačního orgánu.⁶² Na archeologické objevy v Olympii reagoval zakladatel novověkých olympijských her Pierre de Coubertin. Ten jako jeden z prvních pochopil možnosti využití olympijských tradic pro rozvoj sportu a mezinárodní mírové spolupráce a pro využití sportu jako univerzálního výchovného prostředku. V červnu roku 1894 prosadil obnovení olympijských her a o dva roky později se konala první novodobá olympiáda v Athénách. Vzniklý Mezinárodní olympijský výbor postupně formuloval principy, symboly a chartu olympijského hnutí, včetně hesla „Citius, Altius, Fortius“, jenž vyjadřuje úsilí o neustálý pokrok v souladu s duchem olympismu.⁶³ Obnovené OH vyvolaly obrovskou vnitřní dynamiku sportu (vznik pravidel, federací, tréninkových metod, sportovních zařízení atd.). „Novověké olympijské hry se staly nejvýznamnější celosvětovou sportovní událostí, která překročila samotný sportovní rámec a formovala se jako kulturně-společenský fenomén s výrazným podílem na mírovém spolužití národů, států a ras.“⁶⁴

Olympismus podle Coubertinovy vize propojuje oblast sportu, výchovy a kultury. K tomu, aby sport skutečně přinášel hodnoty podle olympijských ideálů, je třeba důsledně uplatňovat fair-play, porozumění, solidaritu, toleranci, boj proti dopingu

---

⁶⁰Srov. GREXA, J. a STRACHOVÁ, M., *Dějiny sportu: Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*, s. 91.

⁶¹Srov. Tamtéž, s. 83.

⁶²Srov. Tamtéž, s. 94.

⁶³Srov. DOVALIL, J. a kol., *Olympismus*, s. 34.

⁶⁴GREXA, J. a STRACHOVÁ, M., *Dějiny sportu: Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*, s. 97.

a princip rovnosti. Jen tak může sport přispět k výchově člověka, který „dokáže sladit jednotu těla a ducha, kvalitně a morálně žít, rozvíjet kulturní dědictví a ve světě prosazovat nastolení míru, přátelství, spolupráce, rovnosti a svobody, to vše naplňuje pojem olympismus.“⁶⁵

1.4.3 Novodobé dějiny československého sportu

První českou tělovýchovnou organizací s vlastní tělocvičnou soustavou byl Sokol (1862). Na konci 19. století vznikalo i dělnické (SDTJ) a katolické (Orel) tělovýchovné hnutí. Sportovní spolky se na rozdíl od tělovýchovných organizací od počátku formovaly jako apolitické.⁶⁶ K rozvoji Sokola nejvíce přispěly vojenské porážky Rakouska-Uherska. Zvýšení fyzické připravenosti se totiž stalo aktuální potřebou, což přispělo k expanzi spolkového tělocviku. Od počátku byl Sokol s ústředním heslem „Tužme se!“ nedílnou součástí národního hnutí. Vždyť sám zakladatel Miroslav Tyrš jej charakterizoval jako hráz proti všem nepřátelům národa.⁶⁷ Od roku 1882 se konaly sokolské slety a rostla i kritika sportu. Činnost Sokola vzkvétala až do 1. světové války, ale i tehdy se rozvíjela, a to v československých legiích.⁶⁸

Podnětem pro rozvoj katolické tělovýchovy, která měla být protiváhou k víře lhostejného Sokola a nepřátelsky naladěného dělnického hnutí, byla snaha římskokatolické církve reagovat na problémy doby. Na základě encykliky Lva XIII. *Rerum novarum* (1891) vznikaly křesťansko-sociální strany a odbory. Sloučením tělocvičných odborů do jednotné organizace v roce 1908 vznikl Orel, v jehož čele stál ThDr. Jan Šrámek. Orel, jehož jednoty byly soustředěny především na Moravě, sice vycházel z Tyršovy soustavy, ale ke sportu zaujal tolerantnější stanovisko.⁶⁹

Pluralitní politický systém, který vznikl po vyhlášení samostatného Československa, se odrazil i ve struktuře celého sportovního hnutí u nás. Odlišnost a

---

⁶⁵DOVALIL, a kol., *Olympismus*, s. 27.

⁶⁶Srov. GREXA, J. a STRACHOVÁ, M., *Dějiny sportu: Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*, s. 143.

⁶⁷Srov. Tamtéž, s. 144.

⁶⁸Srov. KÖSSL, J., ŠTUMBAUER, J., WAIC, M., *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury*, s. 110.

⁶⁹Srov. Tamtéž, s. 112.

konkurence jednotlivých spolků vedla k roztržitésti.⁷⁰ Po válce do popředí vystoupil Sokol, jakožto nejmasovější a nejvyvinutější organizace. K prudkému nárůstu členské základny přispěla jeho vyhraněná vlastenecká orientace.⁷¹ Svou činnost obnovil i Orel a na našem území začaly působit YMCA (Young Men's Christian Association) a YWCA (Young Women's Christian Association), které propagovaly americký způsob života, ale i výchovně-vzdělávací a charitativní činnost v intencích křesťanské morálky.⁷²

1.4.4 Vývoj sportu v meziválečném období

Sokol měl na našem území v celém meziválečném období prioritní státotvornou funkci (zpočátku suploval úkoly armády a policie). V době vzestupu fašismu aktivně vystupoval na obranu demokracie, což podpořil i odmítnutím účasti svých cvičenců na OH 1936 v Berlíně. Naopak na všesokolském sletu v roce 1938 téměř 350 tisíc účastníků manifestovalo připravenost na boj proti fašismu. Kromě apolitičnosti (i když měl poměrně blízko k mladočeské straně)⁷³ a antikomunismu proklamoval Sokol i náboženskou toleranci.⁷⁴ K antikomunismu se hlásil i katolický Orel, který byl spjatý s čs. lidovou stranou. Po přijetí zákona o branné výchově v roce 1937 přistoupil i Orel k branné výchově svých členů.⁷⁵ V roce 1935 se nacionalisticky zaměřená slovenská část Orla odtrhla a po vzniku Slovenského štátu splynula s Hlinkovými gardami. Český Orel naproti tomu zaujal vůči domácímu i zahraničnímu fašismu odmítavý postoj.⁷⁶

Dynamicky se po vytvoření samostatného státu rozvíjelo i sportovní hnutí. Výraznými postavami byli Jiří Guth-Jarkovský, který byl předsedou Českého olympijského výboru, Rudolf Pelikán, jenž stál v čele Československého všesportovního výboru a rovněž Josef Rössler-Ořovský, který propagoval a spoluzakládal celou řadu sportů.⁷⁷ Kromě apolitičnosti si hnutí v drtivé většině případů

---

⁷⁰Srov. GREXA, J. a STRACHOVÁ, M., *Dějiny sportu: Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*, s. 155.

⁷¹Srov. KÖSSL, J., ŠTUMBAUER, J., WAIC, M., *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury*, s. 125.

⁷²Srov. GREXA, J. a STRACHOVÁ, M., *Dějiny sportu: Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*, s. 157.

⁷³Srov. WAIC, M., *Tělovýchova a sport ve službách české národní emancipace*, s. 81.

⁷⁴Srov. GREXA, J. a STRACHOVÁ, M., *Dějiny sportu: Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*, s. 158.

⁷⁵Srov. Tamtéž, s. 159.

⁷⁶Srov. KÖSSL, J., ŠTUMBAUER, J., WAIC, M., *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury*, s. 128.

⁷⁷Srov. Tamtéž, s. 132.

zachovalo i rozměr amatérismu. Velice populární bylo na našem území i turistické (KČST) a trampské hnutí (skauti), jehož součástí byly i hry a sporty. Pro turistické a skautské hnutí byla charakteristická politická, etnická, náboženská i odborná roztržičnost.⁷⁸ Český sport se osamostatňoval především díky postupnému odmítání ze strany Sokola. K prvním českým sportovním klubům patřily veslařské, bruslařské, cyklistické a atletické.⁷⁹

V Evropě v období mezi světovými válkami existovaly dva zásadní protichůdné tělovýchovné systémy na základě ideově-politických kritérií. Vedle tradičních soustav se v SSSR začal formovat socialistický systém, který vytvářel jednotné organizace pod přímou kontrolou vládnoucí strany a státu. Sport získával stále větší popularitu a členskou základnu, proto i klasické tělovýchovné spolky stále více začleňovaly sport do svých soustav.⁸⁰ Olympijské hnutí se definitivně stalo dominantním na mezinárodním sportovním poli, ale nedokázalo zabránit (i přes mohutné protestní hnutí) zneužití mírové myšlenky olympijských her nacistickým Německem během ZOH a především OH 1936.⁸¹ Po protizidovských pogromech sílila diskuze o bojkotu olympiády především v USA, kde byla stále aktuální rasová diskriminace.⁸² Mezinárodní výbor však uvěřil slibům německých zástupců o zachování olympijské myšlenky. Megalomanské hry však byly ve skutečnosti oslavou nacismu. Poprvé byly hry přenášeny televizí a do sportu začala stále více pronikat komercializace.⁸³

Po mnichovském diktátu a vzniku Protektorátu se na našem území projevil odlišný přístup Německa k vlastenecky laděným tělovýchovným spolkům a k „apolitickému“ sportu, který byl pro okupační režim přijatelný.⁸⁴ Mezi lety 1940 a 1942 byl proto postupně zrušen Junák, Sokol i Orel. Jedinou povolenou tělovýchovnou organizací tak zůstal SDTJ (Svaz dělnických tělocvičných jednot), čímž chtěl režim ukázat pozitivní vztah k dělnictvu, ale k očekávané kolaboraci členů jednot s nacisty

---

⁷⁸Srov. GREXA, J. a STRACHOVÁ, M., *Dějiny sportu: Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*, s. 169.

⁷⁹Srov. Tamtéž, s. 149.

⁸⁰Srov. Tamtéž, s. 100.

⁸¹Srov. Tamtéž, s. 101.

⁸²Srov. PROŠEK, F., *Sportovci v boji proti fašismu*, s. 36.

⁸³Srov. KÖSSL, J., ŠTUMBAUER, J., WAIC, M., *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury*, s. 78.

⁸⁴Srov. GREXA, J. a STRACHOVÁ, M., *Dějiny sportu: Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*, s. 172.

nedošlo.⁸⁵ Sportovní spolky byly sice tolerovány, ale došlo k mezinárodní izolaci českého sportu. Vyústěním bylo „dobrovolné“ rozpuštění Českého olympijského výboru v dubnu 1943.⁸⁶ Mnozí příslušníci tělovýchovného i sportovního hnutí se podíleli na domácím i zahraničním protifašistickém odboji. Sokol Gabčík a Orlové Kubiš a Bulík například provedli atentát na Heydricha. Na odboji participovali i sportovci, kteří neměli přerušenu činnost.⁸⁷

1.4.5 Poválečný vývoj

Na našem území v období lidové demokracie (1945-1948) byla ve vnitropolitické oblasti nastolena vláda tzv. Národní fronty. Ve snaze o překonání předválečné roztržičnosti vykrytalizovaly dva principy sjednocení. Princip organického sjednocení na bázi jediné organizace a princip volnějšího federativního sjednocení více subjektů, které by zastřešoval jeden společný řídicí orgán.⁸⁸ Proti organickému sjednocení se rozhodně postavil především Orel a Československý fotbalový svaz s cílem zachovat identitu jednotlivých organizací.⁸⁹ I Sokol, Junák a další organizace poté poznaly, že komunisté chtějí opanovat vedení zamýšlené vrcholné instituce.⁹⁰ V roce 1946 proto vznikl Československý tělovýchovný svaz, který sdružoval všechny existující spolky při zachování jejich ideové a právní samostatnosti. Problematiku dvou koncepcí však definitivně vyřešil komunistický puč v roce 1948, po kterém vyšlo prohlášení o organickém sjednocení formou „obrození“ Sokola.⁹¹

Ve světě se rozlišnost dvou tělovýchovných systémů (socialistického a „buržoazního“) po válce ještě vyhrtila. Sport se stal součástí soupeření mocností, čímž byl často zpolitizován (bojkoty OH, doping, falešný amatérismus, militarizace). Na druhou stranu bylo toto soupeření hnacím motorem k prudkému rozvoji tréninkových metod a k většímu využívání vědy a techniky ke zvyšování sportovní výkonnosti. Sport se stále pestřejší paletou odvětví se více a více stává pevnou součástí života společnosti

---

⁸⁵Srov. KÖSSL, J., ŠTUMBAUER, J., WAIC, M., *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury*, s. 139.

⁸⁶Srov. GREXA, J. a STRACHOVÁ, M., *Dějiny sportu: Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*, s. 173.

⁸⁷Srov. Tamtéž, s. 174.

⁸⁸Srov. Tamtéž, s. 177.

⁸⁹Srov. KÖSSL, J., ŠTUMBAUER, J., WAIC, M., *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury*, s. 141.

⁹⁰Srov. GREXA, J. a STRACHOVÁ, M., *Dějiny sportu: Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*, s. 178.

⁹¹Srov. Tamtéž, s. 179.

i jednotlivce. Odvrácenou stranou šířícího se rekreačního sportu je prohlubující se komercializace a profesionalizace sportu v případech, kdy sport slouží penězům.⁹² Postupné úspěchy socialistických zemí ve vrcholovém sportu vedly i vyspělé kapitalistické státy ke zvýšení státní podpory sportu na všech jeho úrovních.⁹³ Úspěchy socialistických sportovců se využívaly jako propagace předností socialistického systému. Vrcholový sport v Sovětském svazu a v Číně těžil z velké masové základny (enormní tréninkové dávky vydrželi jen ti nejzdatnější) a ze skutečnosti, že sport poskytoval jednu z mála možností seberealizace. V jiných socialistických státech těžil vrcholový sport z propracovaného systému výběru talentů a kvalitní tréninkové metodiky, ale také z využívání zakázaných podpůrných prostředků (oficiálně distribuovaných). Socialistické státy sice oficiálně odsuzovaly profesionalismus jako formu vykořisťování člověka, ale přitom své vrcholové sportovce pouze formálně zaměstnávaly v armádě, bezpečnosti a jiných státních složkách. Šlo o tzv. „státní amatérismus“, což je v rozporu s olympijským pojetím amatérismu (pro profesionály se hry otevřely až v 80. letech, kdy byl do programu her znovu zařazen tenis, jenž byl ryze profesionálním sportem).⁹⁴

V československém sportu se věrně odrážela negativa i pozitiva socialistického tělovýchovného systému, které jsme výše uvedli. Tělesná výchova a sport, v podobě „znárodněného“ Sokola se staly záležitostí národního zájmu. Ve skutečnosti však sloužil k politické propagaci komunistického režimu. Odborné a politické obavy jednotlivců i organizací ze sjednocení pod jednu tělovýchovnou organizaci (Sokol, později ČSTV), byly zahnány násilím a pronásledováním.⁹⁵ Napjatá situace panovala především v oblasti mezinárodní reprezentace, kde se režim oprávněně obával politické emigrace svých vrcholných sportovců. Ideová a politická „vyspělost“ tak hrála důležitou roli při výběru do reprezentací. Sportovci, kteří emigrovali, byli prohlášeni za zrádce národa. Ukázkový byl tragický proces s hokejovými reprezentanty. V obavách z dalších emigrací zrušil režim jejich start na MS 1950 v Londýně. Ve vyprovokovaném konfliktu s StB a následném vykonstruovaném procesu soud protiprávně odsoudil

---

⁹²Srov. GREXA, J. a STRACHOVÁ, M., *Dějiny sportu: Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*, s. 113.

⁹³Srov. Tamtéž, s. 115.

⁹⁴Srov. Tamtéž, s. 116.

⁹⁵Srov. Tamtéž, s. 184.

několik z nich k trestu odnětí svobody od 8 měsíců až do 15 let.⁹⁶ Podle sovětského vzoru se reprezentace a její úspěchy měly stát výkladní skříní socialismu. V období tzv. „budování socialismu s lidskou tvář“ usilovalo hnutí o obnovení zrušených tělovýchovných organizací (Sokol, Orel, aj.). Dalším demokratickým snahám však zabránila vojenská intervence v srpnu 1968.⁹⁷

1.4.6 Vývoj po roce 1968

I v oblasti tělovýchovy a sportu nastal u nás po roce 1968 návrat k dogmatickým praktikám. Záminkou k urychlení normalizace se stalo i vítězství čs. hokejistů nad SSSR na MS 1969 ve Stockholmu, ale především následné oslavy, které přerostly v protisovětskou demonstraci, zneužitou provokační akcí agentů StB.⁹⁸ V celé společnosti v období normalizace probíhaly čistky a prověrky, které se nevyhnuly ani tělovýchovnému a sportovnímu hnutí. Doménou tělovýchovné činnosti byly i silně zideologizované Spartakiády.⁹⁹ Na druhou stranu zejména díky velké orientaci státu na vrcholový sport a reprezentaci postupně vznikaly vědecké a odborné instituce a docházelo k významnému rozvoji vědy a výzkumu v této oblasti.¹⁰⁰

Na mezinárodním poli byla UNESCEM v roce 1978 přijata Mezinárodní charta tělesné výchovy a sportu. „Charta vyzývala vlády všech národů, kompetentní nevládní organizace, vychovatele, rodiny i jednotlivce k podpoře rozvoje tělesné výchovy a sportu, zapojila je do služeb pokroku lidstva a zdůraznila, že tělesná výchova a sport, jako součást celoživotní výchovy patří k základním lidským právům.“¹⁰¹

---

⁹⁶Srov. KÖSSL, J., ŠTUMBAUER, J., WAIC, M., *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury*, s. 144.

⁹⁷Srov. GREXA, J. a STRACHOVÁ, M., *Dějiny sportu: Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*, s. 196.

⁹⁸Srov. KÖSSL, J., ŠTUMBAUER, J., WAIC, M., *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury*, s. 151.

⁹⁹Srov. GREXA, J. a STRACHOVÁ, M., *Dějiny sportu: Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*, s. 201.

¹⁰⁰Srov. STRACHOVÁ, M., *Sport a Český svaz tělesné výchovy po roce 1989*, s. 25.

¹⁰¹GREXA, J. a STRACHOVÁ, M., *Dějiny sportu: Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*, s. 118.

1.4.7 Vývoj olympijského hnutí

Období studené války ovlivnilo i činnost a úlohu Mezinárodního olympijského výboru a celého hnutí. ZOH a OH 1948 se nezúčastnily poražené státy (Německo, Japonsko, Itálie), ale ani SSSR. Výbor zde většinou vystupoval jako mírotvůrce. Do pěti let od konce války přijal do svých řad státy vítězné i poražené. Rivalita mezi SSSR a USA však změnila sport na ideologický souboj.¹⁰² Ve znamení bojkotů tak proběhly především hry v letech 1980 v Moskvě a 1984 v Los Angeles. Moskevské hry západní státy bojkotovaly kvůli vojenské agresi SSSR v Afghánistánu. Odveta přišla za čtyři roky, kdy pod záminkou ohrožení bezpečnosti svých sportovců odmítly všechny socialistické státy s výjimkou Jugoslávie a Rumunska účast na hrách v Los Angeles. Na olympiády pronikl také terorismus jako nový fenomén ohrožující mírovou koexistenci. Na OH v Mnichově 1972 členové palestinské organizace „Černé září“ usmrtili jednoho izraelského sportovce a dalších devět zajali jako rukojmí. Při zásahu policie pak zahynula i všechna rukojmí.¹⁰³ V roce 1980 se novým předsedou MOV stal Juan Antonio Samaranch. S jeho dlouhým působením (do 2001) je spojeno řešení mnoha složitých problémů – doping, korupce, komercializace, gigantismus her, jejich bojkotování a nárůst nacionalismu. Především díky příjmům z prodeje vysílacích práv dosáhlo olympijské hnutí na konci 20. století velké prosperity.¹⁰⁴

1.4.8 Vývoj sportu po roce 1989

Na přelomu druhého tisíciletí roste potřeba fyzické kompenzace. Technický vývoj v mnoha oblastech totiž vede k rostoucímu nedostatku fyzické práce. „Široká oblast sportu a pohybových aktivit poskytuje jednu z možností obrany proti redukci všestrannosti člověka.“¹⁰⁵ Zároveň se však sport stal odvětvím ekonomiky a národního hospodářství a jeho činnost je v postindustriální společnosti povýšena na zaměstnání. Integrace sportu do společnosti je vzhledem k jeho rostoucí sociálně-ekonomické a politické funkci zřejmě trvalá a nezvratná.¹⁰⁶ Tento proces se po revoluci v roce 1989 projevil i na našem území. Sportovní hnutí se muselo za pochodu adaptovat na tržní

¹⁰²Srov. DOVALIL, J. a kol., *Olympismus*, s. 65.

¹⁰³Srov. GREXA, J. a STRACHOVÁ, M., *Dějiny sportu: Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*, s. 122.

¹⁰⁴Srov. Tamtéž, s. 125.

¹⁰⁵Tamtéž, s. 119.

¹⁰⁶Srov. Tamtéž, s. 120.

prostředí, podnikání a otevřenou profesionalizaci vrcholového sportu.¹⁰⁷ Svou činnost postupně obnovila Česká obec sokolská, Junák-skaut, YMCA, YWCA, Orel a další, ale vznikaly i zcela nové subjekty.¹⁰⁸ Významným rámcovým dokumentem Evropské unie (ČR od 2004) v oblasti sportu a tělovýchovy je „Bílá kniha“, která stanovuje rámcové cíle tělovýchovy v EU.

1.5 Shrnutí

Stručný exkurz do dějin sportu, kontext jeho vývoje a pohled v širších souvislostech nám mohl pomoci lépe sport poznat a pochopit jeho podstatu jakožto společenského jevu. V současné době je sport celosvětový fenomén, mnoha lidem dává práci a ještě pro větší množství lidí je zdrojem zábavy. Svou srozumitelností pro lidi celého světa je sport jistě jedním z nejuniverzálnějších prostředků dnešní doby. Odrážejí se v něm však problémy společnosti a naopak i sport nejen pozitivně, ale mnohdy i negativně ovlivňuje společnost. A to v každé době, jak to můžeme vidět na příkladu gladiátorských a dalších her v cirku starověkého Říma, dopingových afér 20. století, či požitkářský život některých dnešních sportovních hvězd. Z pohledu fanouška může být sport prostředkem k osvobození z otroctví všedního života. Především úspěchy prožívají fanoušci intenzivně, tehdy nejvíce dochází k jejich identifikaci s týmem. Sport má mnoho svých předností, ale i starostí: porušování pravidel, nesportovní jednání sportovců, korupce, hazard, poškozování zdraví, doping, sport jako projev náboženství, projevy násilí diváků a mnohé další. Některým z nich se budeme věnovat ve třetí kapitole.

---

¹⁰⁷ Srov. GREXA, J. a STRACHOVÁ, M., *Dějiny sportu: Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*, s. 207.

¹⁰⁸ Srov. Tamtéž, s. 209.

2 Křesťanské pojetí sportu

Pokud jsme se v předchozí kapitole pokusili o obecné shrnutí sportovních dějin, v této se úžeji zaměříme na postoj církve k novodobému sportu prostřednictvím papežů od počátku 20. století. Právě v posledním století totiž došlo k největšímu rozmachu sportu, čímž přirozeně vyvolal reakce i ze strany církve. Se zvláštním důrazem pak budeme nadále sledovat vrcholovou složku sportu, ke které tato práce směřuje.

2.1 Sport v Písmu svatém

Cílem následující kapitoly je reflexe toho, kde a jakým způsobem se o sportu hovoří v Písmu svatém a zda jej můžeme srovnávat s vrcholovým sportem, jak mu rozumíme v dnešní době.

Až na výjimky bychom v celém Starém Zákoně zmínky o sportu hledali marně. Aktivita vzdáleně podobné dnešnímu sportu pochopitelně provozovali i tehdejší Židé (lukostřelba, tanec, běh, bojové hry),¹⁰⁹ ale explicitně o sportovních hrách hovoří ve Starém Zákoně pouze 2. kniha makabejská, kde nacházíme zmínku o závodních hrách v Týru (2. Mak 4,18). O tom, že sport měl už v helénské době určitý vliv na duchovní život Židů, se hovoří o několik versů dříve.¹¹⁰

V Novém Zákoně nalézáme zmínky o sportu především díky svatému Pavlovi. Ten s oblibou používal analogii sportovního a životního zápasu či závodu ve formě metafor o soutěžení.¹¹¹ Zápasu se soupeřem, respektive s hříchem. Když jde o sport, tak jsou to disciplíny souboj a běh, o kterých hovoří svatý Pavel ve svých listech nejčastěji, „protože se mu nejlépe hodí jako symboly křesťanského morálního života.“¹¹² Nutno podotknout, že autor listů nikdy pozitivně či negativně samotný sport nehodnotí. Spíše jej používá jako obraznou pomůcku pro svá kázání a pro pochopení něčeho podstatně důležitějšího. Slovy samotného Pavla: „Každý závodník se podrobuje všestranné kázni. Oni to podstupují pro pomíjitelný věnec, my však pro věnec nepomíjitelný. Já tedy běžím ne jako bez cíle; bojuji ne tak, jako bych dával rány do prázdna. Ranami nutím

¹⁰⁹ 1.Sam 20,36; Jer 12,5; 2.Král 13,18; Jer 31,4; 2. Sam 2,14.

¹¹⁰ „Proto ani kněží nebyli horliví v službách u oltáře, ale měli namysli novoty. Oběti zanedbávali, protože spěchali, aby se mohli na cvičišti účastnit svévolného závodění v hodu diskem (2.Mak 4,14).“

¹¹¹ PITTA, A., *Synopsa Listov sv. Pavla*, s. 158.

¹¹² Tamtéž.

své tělo ke kázni, abych snad, když kážu jiným, sám neselhal (1.Kor 9,25-27).“ Autor naznačuje, že život z víry není pasivní čekání na to, až se mnou Bůh pohne, ale naopak náročný a mnohdy dramatický souboj se sebou samým. Souboj, který na tomto světě nikdy nekončí. Pavel používá přirovnání ze sportovních závodů i na dalších místech¹¹³, z nichž je patrné, že i přes fakt, že sportovní hry už v prvních staletích sloužili k pobavení lidu, nesnese tehdejší pojetí srovnání s tím dnešním, vrcholovým pojetím sportu.

2.2 Vrcholový sport a Svatý stolec od počátku 20. století

Je nezbytné zmínit, že církve se problematice sportu a sportovních her jistým způsobem věnovala v celých svých dějinách. Ať už to byl v prvních staletích asketa a kritik veškerého sportu Tertullianus nebo velikáni typu sv. Augustina či později sv. Tomáše Akvinského, který chápal cvičení a sport ve smyslu zmírnění napětí a jako prostředek přinášející odpočinek duši.¹¹⁴ Vzhledem k zaměření této práce na vrcholový sport, jsou však relevantní postoje významných církevních postav především až od 20. století. Církev si uvědomovala, že sport se stává součástí životů stále většího okruhu lidí a získává větší popularitu i vliv na obyčejné obyvatele tehdejšího světa.

2.3 Papežové do II. Vatikánského koncilu

Už papež Lev XIII. ve své encyklice *Rerum novarum* (1891) představuje sport jako nový způsob masové komunikace a v roce 1902 vychází ve Vatikánu kniha s titulem *Sport Cristiano*. Ta se stala v následujících letech referenčním bodem pro sport v katolickém prostředí.¹¹⁵ Důležitosti sportu coby výchovného prostředku si je vědom už Pius XI. a především pak jeho nástupce na papežském stolci Pius XII. Ten byl některými svými současníky dokonce označován jako „papež sportovců.“ Ve svých promluvách k nim mimo jiné zdůrazňoval význam sportu ve smyslu kultivace lidského těla, rozvoji zdraví, síly, obratnosti a života v milosti Boží.¹¹⁶ Rovněž Pavel VI. si byl vědom potenciálu sportu, jakožto pastoračního prostředku a vybízí církve, aby jej

¹¹³ Např. Gal 2,2; 5,7-8; 1 Kor 9,24-26; Flp 2,16; 3,12-14; 2 Tim 4,7; Žid 12,1.

¹¹⁴ FEENEY, R., *The catholic ideal: exercise and sports*, s. 40.

¹¹⁵ Srov. CALVIGIONI, R. a CALVIGIONI, S., *Lo sport in Vaticano*, s. 3.

¹¹⁶ Srov. proslov Pia XII. k římským sportovcům z 20. května 1945 in CALVIGIONI, R. & CALVIGIONI, S., *Lo sport in Vaticano*, s. 13.

v dobrém využívala, především na úrovni diecézí. Právě jedině na poli jednotlivých diecézí může být podle papeže pastorační činnost účinně realizována.¹¹⁷ Jeho nástupce Jan XXIII. promluvil v roce 1960 v Římě k olympionikům: „Buďte skromní, když zvítězíte, buďte dobré mysli, když prohrajete, buďte vytrvalí v obtížích. Dokažte, že jste opravdoví sportovci, abyste velkému počtu diváků dosvědčili, že staré úsloví: Ve zdravém těle zdravý duch, je hluboce pravdivé.“¹¹⁸ Ukazuje tak mimo jiné na jeden z důležitých aspektů sportu a zároveň každého lidského života, totiž umění uznat a přijmout porážku.

II. Vatikánský koncil se svým částečným zaměřením na rozvoj pastorace nemohl fenomén sportu a pohybové aktivity opomenout. V pastorální konstituci *Gaudium et spes* se dočteme, že cvičení a sportovní podniky „pomáhají k udržení duševní vyrovnanosti jednotlivce i společnosti a k uskutečnění bratrských vztahů mezi lidmi každého postavení, národnosti nebo odlišné rasy. Křesťané mají tedy spolupracovat na tom, aby kolektivní kulturní projevy a podniky, které jsou naší době vlastní, byly proniknuty lidským a křesťanským duchem.“¹¹⁹ Značně diskutabilní však zůstává otázka, do jaké míry tuto roli plní dnešní vrcholový sport. Ten, respektive jeho negativní konotace (doping, komercializace, násilí, atd.), se stal terčem kritiky koncilu.¹²⁰

2.4 Jan Pavel II. a jeho učení o sportu

Svatý Jan Pavel II. měl sám ke sportu od mládí velmi blízko. Při fotbale se nejraději stavěl do brány, věnoval se jízdě na kajaku a plavání. Na střední škole se kromě toho ještě věnoval sprintu na sto metrů a rovněž skoku do dálky. Na sport nezanevřel ani při svém pontifikátu, kdy rád cvičil a věnoval se turistice.¹²¹

Láska ke sportu se projevila i v počtu papežových promluv ke sportovcům, kterých bylo mnoho desítek. Tou první byla promluva k bolognským fotbalistům z 9. prosince 1978. Papež vyzval mladé sportovce k prožívání radosti ve sportu. Zdůraznil

---

¹¹⁷ Srov. CONFERENZA EPISCOPALE ITALIANA, *Sport e vita Christiana*, s. 33.

¹¹⁸ CALVIGIONI, R. & CALVIGIONI, S., *Lo sport in Vaticano*, s. 25.

¹¹⁹ II. Vatikánský koncil, *Gaudium et spes*, s. 61.

¹²⁰ Srov. MAZZA, C., *Sport as viewed from the Church's Magisterium*. In: PONTIFICAL COUNCIL FOR THE LAITY, *The World of sport today*, s. 58.

¹²¹ Srov. FEENEY, R., *The catholic ideal: exercise and sports*, s. 134.

však, aby sportovci nehledali ve sportu, v úspěchu či ve svém výkonu konečný cíl.¹²² Papež opakovaně vyjadřoval svou osobní lásku ke všem sportovcům a sportu obecně v množství jeho forem a zároveň úctu církve k této „ušlechtilé lidské aktivitě.“¹²³

Jednou z nejvýznamnějších papežových promluv o sportu byla ta na olympijském stadionu v Římě v roce 1984, která nesla název „Nejautentičtější rozměr sportu: vytvořit novou civilizaci lásky.“¹²⁴ Kromě úvodu má text čtyři hlavní části. V té první papež hovoří o pozitivních hodnotách sportu. Každé sportování by mělo být „chvalozpěvem života.“¹²⁵ Zdůraznil rovněž důležitou evangelní zásadu, totiž, že sport má sloužit člověku, ne člověk sportu, a proto je také důstojnost každé lidské osoby cílem a hlavním kritériem veškeré sportovní činnosti.¹²⁶ Druhý oddíl nese název „pravé bratrství“ a autor v něm vyzdvihuje potenciál sportu, jako jednotícího prvku přesahujícího národnostní, jazykové a rasové odlišnosti. Toto sjednocení se má ovšem podle papeže uskutečňovat především ve vzájemné lásce.¹²⁷ Třetí, velmi důležitou a aktuální částí promluvy je pasáž věnovaná tělu, jakožto chrámu Ducha. Svätý otec zde s pomocí Pavlových listů poukazuje na duchovní význam sportu a především vypočítává ctnosti, o které by měl každý sportovec při své činnosti usilovat a přijímat za vlastní.¹²⁸ Konkrétním ctnostem se budeme podrobněji věnovat na jiném místě této práce. Mimo jiné se papež dotýká samotného smyslu sportování, když říká, že více než prostředkem k požitku a osobnímu prospěchu, má být sport oslavou, hrou a radostí ze života a také by měl být osvobozen od přílišného profesionalismu a snahy o technickou dokonalost a obnoven ve své přirozené formě.¹²⁹ Papež tak dává jasně najevo, že sport má mít své místo v životě člověka, ale zároveň nesmí být jeho cílem a středobodem a krása a smysl sportu spočívá v jeho rekreační formě. V závěrečné části „evangelium lásky“ papež zdůrazňuje povolání každého člověka k lásce. Právě přebývání v Kristově lásce je nejen samotné tajemství života, ale také „nejhlubší a nejautentičtější rozměr sportu.“¹³⁰

V Římě hovořil o sportu Jan Pavel II. opět o šestnáct let později. 29. října pronesl kázání u příležitosti jubilea dne sportovců, na kterém rovněž přijal jejich

---

¹²² Srov. LIXEY, K., MÜLLER, N. AND SCHÄFER, C., *Blessed John Paul II Speaks to Athletes*, s. 9.

¹²³ Tamtéž, s. 10.

¹²⁴ FEENEY, R., *The catholic ideal: exercise and sports*, s. 149.

¹²⁵ LIXEY, K., MÜLLER, N. AND SCHÄFER, C., *Blessed John Paul II Speaks to Athletes*, s. 21.

¹²⁶ Srov. Tamtéž.

¹²⁷ Srov. Tamtéž, s. 22.

¹²⁸ Srov. Tamtéž.

¹²⁹ Srov. Tamtéž.

¹³⁰ Tamtéž, s. 23.

manifest. V promluvě znovu vyjádřil podporu všem sportovcům a poukázal na důležitost sportu v dnešním světě. „Sport má dnes velkou důležitost, protože může podpořit u mladých lidí důležité hodnoty, jako jsou věrnost, vytrvalost, přátelství, sdílení a solidarita.“¹³¹

O Letnicích 2004 v jedné ze svých posledních promluv o sportu Jan Pavel II. řekl: „Správné provozování sportu musí být provázeno umírněností a výchovou k sebezapírání. Často je zapotřebí také to, aby měl člověk týmového ducha, respekt k druhým a k jejich schopnostem. Je zapotřebí, aby člověk hrál čestně a měl pokoru, která ho vede k uznání vlastních limitů.“¹³²

Kromě svých promluv také papež mnoho pro sport vykonal. Mimo jiné inicioval založení sekce „Církev a sport“, která spadá pod Papežskou radu pro laiky. Zprovoznění zmiňované sekce už spadá do pontifikátu jeho nástupce, Benedikta XVI.

2.5 Benedikt XVI. a jeho učení o sportu

Jak bylo uvedeno, v době pontifikátu Benedikta XVI. byla zprovozněna důležitá sekce „Church and sport“, která má plnit především následující úkoly:

- partnerství s národními a mezinárodními sportovními organizacemi,
- upozorňovat místní církve na důležitost pastorační péče v oblasti sportu a zároveň stimulovat spolupráci mezi katolickými sportovními asociacemi,
- podporovat takovou kulturu sportu, která vidí sportovní aktivitu jako prostředek integrálního rozvoje lidské osoby a jako nástroj ve službě míru a bratrství mezi národy,
- zabývat se zkoumáním specifických témat souvisejících se sportem, zejména na poli etiky,
- organizovat a podporovat iniciativy, které vedou mezi sportovci ke svědectví křesťanského života.¹³³

Sám Benedikt XVI. nemá ke sportu tak vřelý vztah jako jeho předchůdce, přesto si uvědomuje důležitost a postavení tohoto fenoménu v dnešním světě. To se projevuje i

---

¹³¹ LIXEY, K., MÜLLER, N. AND SCHÄFER, C., *Blessed John Paul II Speaks to Athletess*. 58.

¹³² CALVIGIONI, R. & CALVIGIONI, S., *Lo sport in Vaticano*, s. 40.

¹³³ Srov. PONTIFICAL COUNCIL FOR THE LAITY, *The Pontifical Council for the Laity's „CHURCH AND SPORT“*. [online], [cit. 16.9.2015]. Dostupné na WWW: <http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/laity/laity_en/uffici/chiesa_en.htm>

v jeho promluvách a dopisech sportovcům, které jsou většinou spojené se zahájením významné sportovní akce. Například konání fotbalového Mistrovství Evropy se podle papeže netýká pouze fanoušků a sportovců, ale celé společnosti. „Kolektivní sport, jakým fotbal je, je důležitou školou respektu k druhému, včetně soupeře. Vychovává k osobnímu odříkání ve prospěch celku, zhodnocuje nadání každého člena družstva, překonává individualismus a egoismus,“¹³⁴ zhodnotil Benedikt XVI. pozitiva kolektivního sportu, která jsou v dnešním pojetí profesionálního sportu mnohdy v ohrožení.

Ještě větší sportovní událostí jsou však olympijské hry. Při příležitosti těchto londýnských v roce 2012 papež vyzval sportovce k míru a bratrství mezi národy. „Modlím se za to - v duchu olympijského příměří - aby dobro vyvolané touto mezinárodní sportovní událostí přineslo ovoce, podpořilo mír a smíření na celém světě.“¹³⁵ Benedikt tak připomněl jeden z původních rysů olympijských her, totiž ten mírový.

Svým pohledem a pojetím sportu se papež nakonec ztotožňuje s Janem Pavlem II. V tomto pohledu sport není cílem, nýbrž prostředkem, který člověku umožňuje vydat ze sebe to nejlepší a povolává člověka k „morální i duchovní dokonalosti.“¹³⁶

2.6 František a jeho učení o sportu

Současný papež František dal svou lásku ke sportu, konkrétně k fotbalu, najevo nedlouho po svém jmenování římským biskupem. V dubnu 2013 přišel trenér italské fotbalové reprezentace s návrhem odehrát na papežovu počest přátelské utkání Itálie - Argentina. Zápas se konal v srpnu, den po soukromé audienci obou družstev. V promluvě k samotným hráčům papež apeloval na zodpovědnost, která jde ruku v ruce s jejich popularitou. „I když si to člověk neuvědomuje, je pro mnoho lidí, kteří se na něj s obdivem dívají, vzorem, jak v dobrém smyslu, tak ve špatném. Buďte si toho vědomi

---

¹³⁴ BENEDIKT XVI., in: *Benedikt XVI. k fotbalovému Euru: Kolektivní sport je škola respektu*. [online], [cit. 22.9.2014]. Dostupné na WWW: <<http://christnet.cz/magazin/zprava.asp?zprava=23867>>

¹³⁵ BENEDIKT XVI., in: *Benedikt XVI.: Olympiáda není jen sportovní svátek*. [online], [cit. 16.3.2015]. Dostupné na WWW: <<http://tisk.cirkev.cz/ze-zahranici/benedikt-xvi-olympiada-neni-jen-sportovni-svatek/>>

¹³⁶ BENEDIKT XVI., in: *Benedikt XVI. ke sportovním lékařům: sport více než pouhé klání*. [online], [cit. 15.3.2015]. Dostupné na WWW: <<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=17152>>

a dávejte dobrý příklad svou loajalitou, vzájemnou úctou a láskou k bližnímu.“¹³⁷ Poté František zmínil některé rysy a hodnoty, které jsou ve sportu obsaženy. Konkrétně krásu, nezištnost a kamarádství. Tyto hodnoty stály podle něj u počátku moderního sportu a neměly by se z něj vytratit i v dnešní době profesionálního sportu. „Být amatérem“ je podle papeže původním posláním i profesionálního sportovce.¹³⁸

V dnešní době válek a nepokojů vidí papež rovněž spojitost mezi sportem a mírem. V jedné ze svých promluv uvedl tři lekce, které v souvislosti s vytvářením pokoje skýtá sport, totiž nezbytnost tréninku, fair play a respekt vůči soupeři.¹³⁹

2.7 Shrnutí

Je patrné, že církev se snaží reagovat na aktuální problémy a potřeby, tudíž pečlivě reflektujeme prudký vývoj sportovního fenoménu a jeho vlivu v dnešní době. Nepřestává ukazovat na pravou podstatu a smysl sportu, který spočívá především v lásce. Církev, ústy svých pontifiků, v průběhu celého 20. století ukazuje, že autentičnost sportu spočívá především v jeho amatérském pojetí. Je tedy zřejmé, že vrcholový sport není ideálním prostředím pro komplexní rozvoj člověka, ale přesto jsou lidé Bohem povolání i do této oblasti sportu. Jak ve světě vrcholového sportu obstát, duchovně se rozvíjet a přibližovat Bohu se pokusíme vystihnout v následující kapitole.

Na závěr tohoto stručného přehledu o vnímání sportu očima katolické církve v osobě papežů, připojujeme krátké zamyšlení Benedikta XVI., ve kterém ukazujeme na legitimitu sportu, jakožto lidskou dimenzi, která je ve své podstatě dobrá a Kristem posvěcená.

Vtělené Slovo, světlo světa, osvěcuje všechny dimenze člověka, včetně té sportovní. Neexistuje nic lidského, vyjma hříchu, co by Boží Syn díky svému vtělení nepovýšil. „Lidskýma rukama pracoval, lidskou myslí přemýšlel, lidskou vůlí jednal, lidským srdcem miloval“, jak zdůraznil před téměř čtyřiceti lety také Druhý vatikánský koncil v konstituci *Gaudium et spes* (čl. 22). Stejně jako všechny lidské činnosti, musí být i sport prozářen Bohem

---

¹³⁷ FRANTIŠEK, „*Sport je Božím darem*“. [online], [cit. 1.10.2014]. Dostupné na WWW: <<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=18698>>

¹³⁸ Srov. FRANTIŠEK, „*Sport is a gift of God*“. [online], [cit. 6.3.2015]. Dostupné na WWW: <<http://insidethevatican.com/uncategorized/sport-gift-god>>

¹³⁹ Srov. FRANTIŠEK, „*František: Kopaná může a má pěstovat kulturu setkávání*“. [online], [cit. 1.9.2015]. Dostupné na WWW: <<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=20379>>

skrze Krista, aby hodnoty, které představuje, byly pročištěny a pozdviženy, jak na osobní, tak i na společenské úrovni.¹⁴⁰

---

¹⁴⁰ BENEDIKT XVI., in: *Sport prozářený Bohem*. Dostupné na WWW: <<http://www.pastorace.cz/Clanky/Sport-prozareny-Bohem.html>>

3 Vrcholový sport a život křesťana

Vzrůstající význam volného času staví společenství církve každodenně před otázku pastoračního rozlišování, jakým způsobem vstupovat do celé oblasti sportu. V naší práci se zde nemůžeme zabývat v celé jeho šíři. Chceme se zaměřit na představení konkrétních kritérií v jednotlivých klíčových okamžicích života křesťana a formulovat některá doporučení, která mají sloužit k rozlišování mládeže samotné i těch, kteří se ve sportu angažují jako hráči, trenéři mládeže, vychovatelé nebo vedoucí volnočasových aktivit mládeže.

Sport vyvolával od svého vzniku emoce jak pozitivní, tak negativní a v dějinách lidstva si našel mnoho příznivců i mnoho odpůrců. Stejně tak se sport stal některým lidem cestou osobnostního růstu a rozvoje ctností a některým se sport a negativní vlivy s ním spojené staly otrokářem a podhoubím neřestí. Je zřejmé, že stejně jako prospěšnost dalších lidských činností, tak i prospěšnost sportovní aktivity závisí mimo jiné na vnitřním pojetí, správném zasazení a dobrém úmyslu každého člověka. Arcibiskup Timothy Dolan vidí ve sportu účinnou školu učednictví. Cení si u něj především poctivosti, respektu, statečnosti, rozvoje Bohem daného talentu a týmové práce. To vše se podle Dolana může stát ctností v největším zápase ze všech, tedy v zápase o věčný život.¹⁴¹ Podle Špidlíka je ctnostný člověk ten, „kdo jedná dobře ne jednou nebo dvakrát, ale stále, vytrvale, je mu to snadné a těší ho to. Je tak navyklý.“¹⁴² K takovému návyku je jistě nezbytný trénink, stálé opakování, které je tak typické pro vrcholový sport. Vzhledem k charakteru zkoumané oblasti se zaměříme na ctnosti získané, nikoli vlité. Získané ctnosti jsou ctnostmi spojenými s lidskou přirozeností a ovlivnitelné tudíž i sportem a jeho prostředím.¹⁴³ V následující části práce se tedy pokusíme tuto realitu sportu s jeho ctnostmi i neřestmi postihnout a navrhnout doporučení, která by pomohla sportovcům v jednotlivých konkrétních oblastech obstát.

---

¹⁴¹ FEENEY, R., *The catholic ideal: exercise and sports*, s. 182.

¹⁴² ŠPIDLÍK, T., *Po tvých stezkách*, s. 104.

¹⁴³ Srov. Tamtéž.

3.1 Sportovec jako předmět následování

Málokterá profese má tak velký společenský dosah a vliv nejen na mladou generaci, jako vrcholový sport. Ten je zaručeným komunikačním kanálem, kterému i v dnešní přetechnizované společnosti rozumí velké procento mladých lidí. Mnozí mladí vzhlíží k slavným sportovcům jako ke svým vzorům a jejich chování tak může mít na vývoj a výchovu jedince v určitém období větší vliv než příklad rodičů a blízkých. Tento vliv se ještě umocňuje v dnešní mediální éře, kdy se o sportovci můžeme dovědět téměř vše. Vzhledem ke komerční povaze komunikačních médií se ke konzumentům mediálních obsahů dostávají především aféry, skandály a výstřelky ze života sportovců. Dalším zdůrazňovaným rozměrem vrcholového sportu je rozměr finanční, který vzbuzuje závist a zkresluje hodnotu sportu jako takového.

Co hodnotného tedy může vrcholový sport mládeži i veřejnosti nabídnout k následování? Jde především o fair-play, schopnost překonávat překážky a sáhnout si na dno svých možností, sebezápor, kromě toho také socializační aspekt a vzájemnou pomoc, tedy týmovost. Výborné zkušenosti se sportem jakožto socializačním, potažmo pastoračním prostředkem mají salesiáni Dona Boska, kteří vnímají sport jako pomocníka při pěstování pevné vůle a odvahy měnit svůj život. Tréninky mohou být pro sportovce něčím „kde se cítí jako doma, kde vnímá, že je nejen tolerován, ale hlavně přijímán, dostává v těchto okamžicích pro svůj život víc, než si můžeme sami představit. Možná právě v těchto okamžicích čerpá sílu pro to, aby s větší chutí studoval, doma lépe komunikoval a vůbec nacházel smysl svého života.“¹⁴⁴

Pozitivní stránky sportu pro duchovní rozvoj člověka nachází i profesor Gaillardetz, který v podtitulku svého článku „In the spirit of the game“ přičítá sportu kromě negativních vlivů také schopnost odhalení plnosti lidských možností. Existuje podle něj transcendentní dimenze sportu, která odhaluje pravou transcendentní stránku lidské duše.¹⁴⁵ Sportovci jsou pro nás podle autora podobnými vzory jako světci. Obojí obdivujeme mimo jiné pro jejich odhodlání, se kterým překračují hranice svých možností a objevují svou skrytou sílu. My všichni jsme pak majitelé těchto vlastností, které slouží k poznání sebe sama a toho, co nás přesahuje.¹⁴⁶

---

¹⁴⁴ SALESIÁNI DONA BOSKA, *Sport a výchova*. [online], [cit. 6.10.2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.sdb.cz/sport-a-vychova/>>.

¹⁴⁵ Srov. GAILLARDEZ, R. R., In the spirit of the game. *U.S.Catholic*.70(12), 30-33. Retrieved 25. 9. 2012 from EBSCO database on the World Wide Web: <http://web.ebscohost.com>, str. 30.

¹⁴⁶ Srov. Tamtéž, s. 32.

Je třeba mít na paměti, že vzor mládeži může být stejně tak dobrý, jako špatný a že jde o oblast velmi křehkou a citlivou a sportovci mají v této oblasti mnohem větší vliv a moc, než si uvědomují. Proto na ně v modlitbě při dnu jubilea sportovců v roce 2000 myslel i Jan Pavel II.:

Pane Ježíši Kriste, pomáhej těmto sportovcům, aby byli tvými přáteli a svědky tvé lásky ve světě. Pomáhej jim, aby do své osobní askeze dali stejné úsilí jako do sportu; pomáhej jim uskutečňovat harmonii a jednotu duše a těla. Pro ty, kdo je obdivují, ať se stanou těmi pravými vzory k následování. Pomáhej jim být stále sportovci ducha, aby obdrželi tvoji cenu: korunu, která nepomíjí a trvá věčně. Amen!¹⁴⁷

3.2 Zdravá péče versus kult těla

Péče o vlastní tělo je tématem starým jako samo lidstvo. V dějinách církve existuje řada různých přístupů k této problematice. Cílem kapitoly však není komplexní přehled různých pojetí tohoto tématu, ale spíše hledání správného přístupu k vlastnímu tělu prostřednictvím sportu v aktuální době.

Vyjďeme z novozákonního pojetí těla, jako konstitutivního prvku člověka a rovnocenné lidské dimenze a pojetí církve, které si cení „všeho, co slouží harmonickému rozvoji těla, jako mistrovského díla stvoření.“¹⁴⁸ Souhlasím s Hogenovou, která péči označuje jako jednu ze stránek celkové péče o život a jeho kvalitu.¹⁴⁹ Na tělo není pohlíženo jako na něco špatného, ale na druhou stranu je třeba mít na paměti, že „duch je odhodlán, ale tělo je slabé“ (Mt 26,41). Přesto nebo právě proto máme o své tělo ve správném slova smyslu pečovat. „Či snad nevíte, že vaše tělo je chrámem Ducha svatého, který ve vás přebývá a ježž máte od Boha? Nepatříte sami sobě! Bylo za vás zapláceno výkupné. Proto svým tělem oslavujte Boha.“ (1. Kor 6,20) Až do období sv. Tomáše Akvinského v církvi převládá dualistické pojetí duše a těla, které bylo především dědictvím Tertuliána, jenž vnímá tělo a sport velmi negativně.¹⁵⁰ Tomáš Akvinský už reflektuje cvičení a sport jako prostředek zmírnění napětí a přinášející odpočinek duši.¹⁵¹ Dnešní pojetí zdravé péče o tělo se snažil vystihnout ve

---

¹⁴⁷ LIXEY, K., MÜLLER, N. AND SCHÄFER, C., *Blessed John Paul II Speaks to Athletes*, s. 60.

¹⁴⁸ FEENEY, R., *The catholic ideal: exercise and sports*, s. 23.

¹⁴⁹ Srov. HOGENOVÁ, A., *Kvalita života a tělesnost*, s. 32.

¹⁵⁰ Srov. TERTULLIANUS, *O hrách*, [úvodní studii, překlad, poznámky a výběrovou bibliografii k Tertullianovým dílům pořídil Petr Kitzler] Praha: OIKOYMENH, 2004.

¹⁵¹ Srov. FEENEY, R., *The catholic ideal: exercise and sports*, s. 40.

svých promluvách i sv. Jan Pavel II., když uvádí, že tělo si podle křesťanského pojetí zaslouží „náležitý zájem, opravdový respekt a láskyplnou a moudrou péči. To vše s vědomím přirozené důstojnosti, která je určena ke konečnému vítězství nad smrtí samotnou, jak nás učí naše víra.“¹⁵² Touto péčí má papež na mysli jak posílení těla a péči o zdraví, tak obětavost, houževnatost, disciplínu, sebeovládání, trénink vůle, jakožto formace k osobní dospělosti.¹⁵³ Hodnota těla však musí být podporována s „ohledem na hierarchii vyšších morálních a duchovních hodnot, které někdy vyžadují obětování fyzického života, aby potvrdily absolutní primát ducha, duše, vytvořené k božímu obrazu.“¹⁵⁴

Přehnaná péče o své vlastní tělo či dokonce určité uctívání a posluhování vlastnímu tělu je totiž jedním z charakteristických znamení dnešní doby. Netýká se jen oblasti sportu, ale spíše celé oblasti životního stylu. Přesto má tento problém ve spojení se sportem svá specifika. Jedná se zjednodušeně řečeno o „kult těla“: sportovní výkon je oslavou fyzické síly a krásy. Sport ve své pravé podstatě vyžaduje vnímat člověka jako celek, tedy s jeho fyzickými i duševními schopnostmi. Kromě společenských hodnot totiž přináší také zkušenost fyzické síly, vytrvalosti a zdraví. Dnešní sport, obzvláště ten individuální, směřuje spíše než k ideálu celistvého člověka k ideálu krásného těla. Typické jsou sporty jako kulturistika, ale stejným směrem se ubírá například i tenis, plážový volejbal, atletika a další individualizované sporty, především v ženském podání. V těchto případech je možné zahlédnout společné rysy kultu těla, s nimiž se setkáváme už ve starověkých náboženstvích. Tělo totiž není považováno jen za nástroj ducha, ale stává se stále více nositelem identity, vyjádřením vlastního já a cílem, do kterého se člověk zakřivuje.

Ve sportu je často příčinou nezdravého zaměření na tělo chvíle, kdy se člověk nechává zotročit výsledkem a úspěchem, místo aby vyjádřil svůj talent a chválil Toho, kdo mu jej daroval.¹⁵⁵ Vzorem pro dnešní sportující mládež by v této oblasti mohl být blahoslavený Pier Giorgio Frassati, pohledný, zdravý a statný italský sportovec, který svým životem usiloval o tělesnou i duchovní kondici.¹⁵⁶ Když tohoto mladého muže Jan Pavel II. v roce 1990 blahořečil, vyzval mladé lidi, aby si z jeho krátkého, ale zářného

---

¹⁵² LIXEY, K., MÜLLER, N. AND SCHÄFER, C., *Blessed John Paul II Speaks to Athletes*, s. 13.

¹⁵³ Srov. Tamtéž, s. 26.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 13.

¹⁵⁵ Srov. CONFERENZA EPISCOPALE ITALIANA, *Sport e vita Christiana*, s. 17.

¹⁵⁶ Srov. FEENEY, R., *The catholic ideal: exercise and sports*. s. 51.

života vzali inspiraci a podnět k opravdovému křesťanskému životu.¹⁵⁷ Papež sám měl v tomto mladém muži, který byl otevřený hodnotám sportu¹⁵⁸, svůj vzor. Pier Giorgio miloval lyžování, jízdu na kole, turistiku, jízdu na koni, bruslení, ale především byl mužem modlitby a svůj krátký život zasvětil službě druhým. Život tohoto Itala, žijícího na začátku 20. století, může být příkladem vyváženého rozvíjení sportovní, respektive tělesné stránky člověka.

V dnešním sportu se však do popředí zájmu médií, a tudíž i veřejnosti dostává jiné prožívání tělesnosti. Totiž novodobé uctívání kultu těla, ve kterém je bagatelizován duchovní rozměr člověka a primární důraz je kladen na okamžitý výsledek. Takové prožívání má v neposlední řadě za následek také nezdravou touhu vyhrát za každou cenu. „Lidský život je ale více než bezprostřední, fyzická a přechodná existence.“¹⁵⁹

Ideálem tak není vypracování těla do takové podoby, aby předčilo boží výtvor,¹⁶⁰ ale tělo, které v jednotě s duchem směřuje k jedinému Cíli života. Důležitým pojmem se stává určitá harmonie péče o tělo, ducha i duši a sport může být prostředkem, který k této harmonii přispěje.

Pro vrcholového sportovce je otázka fyzického rozvoje denním chlebem, protože posílení těla je, i když nepřímou, úměrnou kvalitě sportovního výkonu, a tudíž i kvalitě plodů, které jeho práce přináší. Těmito plody máme na mysli především radost a povznesení spoluhráčů, fanoušků, diváků, případně široké veřejnosti. Přesto musí mít na mysli, že nejde o to, aby se „vypěstovaly silné svaly, ale dokonalý člověk, schopný užívat svých svalů k dobru. Jde o nalezení správné míry.“¹⁶¹

Doporučení: Vrcholový sportovec nemůže zanedbávat svůj fyzický rozvoj, aby byl v pracovitosti vzorem pro své okolí a mohl poctivě vykonávat své povolání. Zároveň musí být obezřetný, aby své tělo rozvíjel harmonicky a ne na úkor ducha. Cílem potom není on sám, ale oslava Stvořitele a ne „pouhého“ stvoření.

---

¹⁵⁷ Srov. FEENEY, R., *The catholic ideal: exercise and sports*, s. 75.

¹⁵⁸ Srov. Tamtéž, s. 52.

¹⁵⁹ KERRIGAN, M. P., *Sports in the Christian Life*, s. 22.

¹⁶⁰ Srov. TERTULLIANUS, *O hrách*, s. 167.

¹⁶¹ ŠPIDLÍK, T., *Po tvých stezkách*, s. 59.

3.3 Výkon: Využití potenciálu vs. honba za maximem

Výkon sportovce je klíčový aspekt profesionálního sportu. Právě kvůli obdivuhodným výkonům chodí diváci na stadiony, dráhy a závodiště. Výkon je produkt sportovcova úsilí, sebezáporu, dřiny, mnohého odříkání, ale někdy také dopingu, přemotivovanosti, komerčního tlaku, touhy po penězích, po moci, atd. Slovy profesora Ambrose je sportovní výkon „zbožím, produkovaným sportovní institucí a konzumovaným konformním divákem.“¹⁶² Výkon, komerční média, konzument - to je obraz sportu, který je v dnešní době prezentován.

Ilustrující je příklad japonského motocyklového závodníka Šoji Tomizawy, který zemřel při Velké ceně San Marina v září 2010. Závod se i přes tragickou nehodu dojel až do konce. „Co je to za sport, když se nezastaví ani při smrti jednoho ze soutěžících? Co je to za sport, který slaví vítěze a vůbec si nevšímá, že před několika okamžiky někdo přišel během soutěže o život?“¹⁶³ zněla kritika z úst Edia Costantiniho, předsedy Nadace Jana Pavla II. pro sport. Constantini připomněl, že i přes riskantnost motocyklismu jde v tomto případě především o etickou otázku. „Komu leží na srdci výchovná hodnota sportu a úcta k důstojnosti člověka, musí uznat hodnotu lidské osoby, smysl života a smrti.“¹⁶⁴ To je pouze jeden příklad, ale trend sportu, jakožto divácké formy masové kultury¹⁶⁵, která má za následek nerespektování lidské důstojnosti sportovců, je patrný stále zřetelněji. Sekot takové prostředí vystihuje jako klima, které způsobuje „slábnutí autority morálních stimulů a na cestě po dosahování fantastických výkonů a rekordů přináší i nečisté, neférové metody cest k jejich dosahování. Tím spíše, že dnešek je poznamenán honbou za kvantitativně pojatými výkony, když etický výměr sportovce byl odsunut jako něco, co se nedá změřit.“¹⁶⁶ V tomto podhoubí poté vznikají individualistické sportovní pseudohvězdy. Jak uvádí Watson a White, ve chvíli, kdy se pro sportovce vítězství stane „zásadou k účasti v soutěži, může to mít zhoubný vliv na zkušenost a charakter sportovce, trenéra nebo fanouška.“¹⁶⁷ Velkým problémem této oblasti zůstává fakt, že sportovci jsou za své výkony a dobré výsledky finančně

---

¹⁶² AMBROS, P., *Teologicky milovat církev*, s. 300.

¹⁶³ CONSTANTINI, E., in: *O co jde ve sportu, který nezastaví smrt atleta?* [online], [cit. 28.9.2014]. Dostupné na WWW: <<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=13307>>

¹⁶⁴ Tamtéž.

¹⁶⁵ Srov. SEKOT, A., Fair play jako velké téma velké mezinárodní konference. *Studia sportiva*, s. 181.

¹⁶⁶ Tamtéž.

¹⁶⁷ WATSON, N. J. & WHITE, J., 'Winning at all Costs' in *Modern Sport: Reflections on Pride and Humility in the Writings of C.S.Lewis*. in: PARRY, J., ROBINSON, S., WATSON, N. J., & NESTI, M., *Sport and spirituality: An introduction*, s. 62.

odměňování. V dnešní konzumní společnosti je to mnohdy pro člověka ta nejvyšší myslitelná odměna.

Z výše uvedeného vyplývá skutečnost, že pokřivené společenské hodnoty infikují dnešní sport a naopak. Cesta k odstranění přílišného důrazu na výkon ve sportu vede jedině přes změnu takového postoje ve společnosti samotné. Vždyť honba za výkony se v dnešní době stává nejvyšší hodnotou života, sport nevyjímaje.¹⁶⁸ Samotná motivace maximálního výkonu je hnána nejen vidinou finanční odměny, ale i touhou podrobit si druhého a být obdivován a uznáván. Slovy Hogenové je výkon „znakem výjimečnosti, jež zjednáva nejen respekt a úctu, ale i ekonomickou přednost, v některých případech i společenskou výhodu.“¹⁶⁹

Na druhou stranu sportovcova snaha o maximální výkon je zároveň snahou o maximální rozvinutí Bohem daného talentu. Sportovci tedy veškeré své úsilí do zápasu či závodu dát mají. Vítězství je pak ale podle Feeneyho v tom, že „ze sebe vydají to nejlepší. Nikdy se nepřestanou snažit být nejlepšími a vždy usilují o své osobní maximum.“¹⁷⁰ Právě cesta, která formuje a nikoli úspěch, který pomíjí, může být v tomto případě cíl. Hogenová vidí ve sportování také rozměr hledání pravdy. Podle autorky je setkání s vlastním dnem hranic v maximálním osobním výkonu a zároveň výpovědí o pravdě bytí. „Sportování je kladení otázek prostřednictvím vlastního těla a duše.“¹⁷¹ Podle Saint Singové se právě až na hranici našich fyzických sil ukáže, „z čeho jsme - ve smyslu, zda je tu něco víc než, maso, pot a krev.“¹⁷²

Doporučení: Vrcholový sportovec je povolán usilovat přirozeným způsobem o maximální rozvinutí svého talentu. Nikoli však pouze pro vlastní prospěch. Zároveň si uvědomuje své limity a v hranici svých možností, spatřuje primát ducha.

3.4 Doping

Když člověk vše ve svém životě podřídí vítězství, tak už je jen krůček k použití některé nepovolené podpůrné látky. Toho si byl velmi dobře vědom i Benedikt XVI., když v roce 2012 na světovém kongresu sportovní medicíny řekl, že sportovcům někdy „sláva, medaile a honba za penězi převáží jako první, či dokonce jediný důvod

---

¹⁶⁸ Srov. HOGENOVÁ, A., *Etika a sport*, s. 105.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 102.

¹⁷⁰ FEENEY, R., *The catholic ideal: exercise and sports*, s. 181.

¹⁷¹ HOGENOVÁ, A., *Areté: Základ olympijské filosofie*, s. 83

¹⁷² SAINT SING, S., *Spirituality of sport: balancing body and soul*, s. 24.

sportovní činnosti. Pravý sportovní duch je pak vystřídán vítězstvím za každou cenu, které vede ke zneužívání a nadužívání prostředků, které má moderní medicína k dispozici.¹⁷³ Mnohdy je to právě vidina neadekvátních výdělků sportovce, spojená s hospodářskými a finančními zájmy jejich okolí, která žene sportovce ještě k větší touze po vítězství a pod vlivem těchto okolností je některý ochoten riskovat i své zdraví užíváním podpůrných prostředků.¹⁷⁴ Za nezbytné považují alespoň zmínit problematiku genového dopingu,¹⁷⁵ který se v posledních letech objevil na poli některých sportovních odvětví.

Doktor Bellotti, zabývající se problematikou dopingu ve sportu, vidí i v této oblasti jako klíčový faktor vliv rodičů a trenérů. Mohlo by se zdát, že se doping týká až dospělých vrcholových sportovců, ale základní postoje, které jsou nakonec určující, se formují už v dětském věku v prostředí rodiny a mládežnických sportovních týmů. Rodiče nezdědka porizují svým mladým „nadějším“ vitamíny v tabletách a různé potravinové doplňky. Zasévají tak do dětí pocit, že s „tabletkou“ podají lepší výkon. Přitom potřebné vitamíny, ba i mnohem více, by děti získaly zdravým stravováním.

Důležitým rozměrem problematiky dopingu je ten etický. Smutným východiskem je fakt, že v dnešní technologicky vyspělé době často etická dimenze sportovce ani odborníky nezajímá kvůli své neuchopitelnosti a neměřitelnosti. Lidé zapojeni do dopingového průmyslu se stále přibližují hranici mezi dosažením maximálního výkonu (konstruktivní akt - ač za hranicí pravidel) a poškozováním zdraví sportovce (destruktivní akt). Jak stále tenčí tato hranice je, nám dokazuje velké množství úmrtí sportovců vlivem podpůrných látek.¹⁷⁶ Podle Hogenové je jádrem všech debat o dopingu hledání hranice mezi přirozeným a umělým. Nemožnost exaktně stanovit tuto hranici dává rozvoji dopingu zelenou i do budoucnosti. Jediným řešením tak zůstává apel na svědomí sportovců a členů jejich týmů a výchova nové generace v duchu fair play.

Doporučení: Vrcholový sportovec by měl dbát na zdravou a vyváženou stravu a v případě potřeby i využít povolených, nejlépe přírodních doplňků stravy, aby dosáhl maximálního výkonu. V pokušení dopovat si musí uvědomit negativní dopad na jeho

---

¹⁷³ BENEDIKT XVI., *Benedikt XVI. ke sportovním lékařům: sport více než pouhé klání*. [online], [cit. 16.9.2015]. Dostupné na WWW: <<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=17152>>

¹⁷⁴ Srov. BELLOTTI, P., *Sport and doping*. In: PONTIFICIUM CONSILIUM PRO LAICIS, *The world of sport today: field of christian mission*, s. 112.

¹⁷⁵ TROTHEN, T. J., *Better than Normal?: Constructing Modified Athletes and a Relations Theological Ethic*. in: PARRY, J., NESTI, M. & WATSON, N. J., *Theology, Ethics and Transcendence in Sports*, s. 65.

¹⁷⁶ Srov. HOGENOVÁ A., *Etika a sport*, s. 106.

duchovní i fyzické zdraví a dalekosáhlý dopad na jeho okolí v kontrastu zisku pomíjejícího úspěchu.

3.5 Fair play vs. vítězství za každou cenu

Jednou z nejdůležitějších a společensky nejméně ceněných zásad sportu je zásada fair play, tedy určitého čestného přístupu. Často můžeme slyšet tento pojem i v rámci běžného života, ale jak sám název „správná hra“ napovídá, jeho místo je ve sportu, ve hře. Pravdou ovšem zůstává, že od běžného života tuto zásadu nelze oddělit. Právě ve sportu, při ponoření do hry, totiž vychází často na povrch morální vlastnosti a charakter sportovce, člověka. V těchto chvílích vypětí sil člověk jedná spontánně z hloubi svého nitra, bez přetvářky. Od člověka, který podvádí v práci či v osobním životě, nemůžeme očekávat fair play na hřišti. Nejde však pouze o podvádění. To bychom zásadu fair play příliš zjednodušovali. Komplexní definici nacházíme v Kodexu sportovní etiky:

Fair play je definováno jako mnohem víc než pouhá hra s pravidly. Zahrnuje zásady přátelství, úcty ke druhým a vždy hru ve sportovním duchu. Fair play je definováno jako způsob myšlení, nikoliv jen jako způsob chování. Týká se otázek, jak vyloučit podvádění, nesportovní chování, doping, násilí (fyzické i slovní), sexuální obtěžování, nerovné příležitosti, přílišnou komercializaci a korupci ve sportu.¹⁷⁷

Tato zásada je legitimním požadavkem i pro nebo spíše obzvláště pro vrcholový sport, kde jsou hráči schopni pro vítězství udělat téměř vše. Známa jsou hesla jako „historie zná jen vítěze“ nebo „být druhý znamená být první poražený“ a další podobné fráze.¹⁷⁸ Neférové jednání ve formě předstíraných nebo naopak skrytých a zákeřných faulů, lhaní či urážení soupeře nebo rozhodčího není bohužel výjimkou. O to vzácnější jsou gesta, která dokazují, že pro mnoho sportovců je hodnota fair play přeci jen důležitější než vlastní prospěch, vítězství a tituly. Na vrcholové úrovni přibývá v duchu fair play uznaných či odvolaných branek,¹⁷⁹ přiznaných faulů¹⁸⁰ a dalších sportovních

---

¹⁷⁷ COUNCIL OF EUROPE (STRASBOURG), *Evropská sportovní charta: doporučení č. R(92)13 přepracované Výboru ministrů členským zemím; Kodex sportovní etiky: doporučení č. R(92)14 přepracované Výboru ministrů členským zemím*. [Přepracované doporučení přijaté výborem mistrů 16. května 2001], s. 18.

¹⁷⁸ Srov. PANČOCHA, K., *Spiritualita sportu pohledem křesťanství v angloamerickém prostředí a České republice*, s. 72.

¹⁷⁹ *Třinecký junior Kovařík ukázal odvahu, odvolal uznanou branku* (http://hokej.idnes.cz/hokej-fairy-play-trinec-0v7-/hokej.aspx?c=A140827_185557_hokej_rou); *Brankář v in-line hokeji opravil*

projevů.¹⁸¹ Jedním z nejobdivuhodnějších byl čin hokejového obránce Tomáše Slováka, který ve vypjaté koncovce rozhodujícího sedmého zápasu finálové série přiznal svou teč a soupeři daroval možnost vyrovnat, což se mu nakonec povedlo. „Jsem čestně vychovaný a nechtěl jsem, aby historicky první titul Plzně byl vyhraný podvodem. Děkuju pánu bohu a Martinovi Strakovi, že to dopadlo dobře...řada kluků mi tvrdila, že by udělala totéž. Jsem rád, že mě v tom podrželi,“¹⁸² uvedl Slovák bezprostředně po konci utkání. Za tento projev fair play snad v nejvypjatější možné chvíli, obdržel dokonce ocenění České biskupské konference z rukou kardinála Dominika Duky.¹⁸³ Ve vrcholovém českém hokeji také existuje iniciativa „Fair hokej“, která sdružuje extraligové celky a jejich fanoušky za účelem zviditelnění a propagace hodnot fair play. V témže duchu byla sepsána i charta hráče fair play.¹⁸⁴

Rádi bychom ještě krátce poukázali na vztahovost pojmu fair play. Jde právě o způsob chování „Já“ k „Ty“, o meziosobní vztahovost, která je rovněž charakteristickým rysem křesťanské spirituality. V podobném duchu hovoří o motivech fair play i Hogenová: „Já se otvírá Ty, proto je tento prostor přátelstvím, především přátelstvím, kde soupeř není protivník na život a na smrt...“¹⁸⁵ Vrcholným manifestem fair play by potom měli být olympijské hry. Při jejich konání však mnohdy vidíme spíše křečovitou snahu vyhrát za každou cenu a všudypřítomnou komercializaci sportu. Sekot výstižně uvádí, že čestná hra je ve vrcholovém sportu někdy vnímána spíše jako slabost a překážka k maximálnímu výkonu.¹⁸⁶ Navrácení morálních hodnot do sportu pak závisí především na rodičích, trenérech a funkcionářích, jakým morálním vzorem budou na hřišti i mimo ně.

Doporučení: Vrcholový sportovec se nesmí bát ukázat svou sílu přiznáním pravdy a své slabosti. Citlivost svědomí je potom povolání udržovat v osobním životě, ale taky cvičit v tréninku, tedy jaksi nanečisto, aby v samotném zápase, kdy k němu

---

rozhodčího. Přiznal inkasovaný gól (http://sport.idnes.cz/fair-play-brankar-v-in-line-hokeji-priznal-gol-fan-/sporty.aspx?c=A130612_083645_sporty_par)

¹⁸⁰ *Další hokejové gesto fair play: Kašík sám připravil Zlín o přesilovku* (http://hokej.idnes.cz/libor-kasik-hokej-zlin-odvolany-faul-fair-play-f4r-/hokej.aspx?c=A140408_093421_hokej_ten); Klobouk dolů! Sparťan Lukáš Pech předvedl v play-off další gesto fair play (<http://www.fairhokej.cz/clanek.html?id=200>)

¹⁸¹ Více příběhů dostupných na <http://www.fairhokej.cz/fairplay-pribehy.html>

¹⁸² Dostupné na WWW: <<http://www.fairhokej.cz/clanek.html?id=186>>

¹⁸³ Dostupné na WWW: <<http://tisk.cirkev.cz/z-domova/kardinal-duka-preda-oceneni-fair-play-tomasi-slovakovi/>>

¹⁸⁴ Viz příloha.

¹⁸⁵ HOGENOVÁ, A., *Areté základ olympijské filosofie*, s. 133.

¹⁸⁶ Srov. SEKOT, A., Fair play jako velké téma velké mezinárodní konference. *Studia sportiva*, s. 182.

vzhlíží mnoho lidí a působí tlak z různých stran, nemusel přemýšlet, zda hrát či nehrát férově.

3.6 Sebezápor

Analogie mezi sportem a duchovním životem v oblasti tréninku a překonávání sebe sama a svého pohodlí je nasnadě. Pokud chceme ve sportu něčeho dosáhnout, bez pravidelného a intenzivního tréninku se to nepodaří. Takový trénink však vyžaduje velké úsilí a sebezápor. Podobně i v duchovním životě je potřeba udělat si na „trénink“ čas a přemoci své pohodlí. Podle Špidlíka je tou nejlepší zásadou „zapírat se v malých věcech denního života, nenápadně, ale stále.“¹⁸⁷ Možná právě sportovci jsou vzorem takového všednodenního zapírání sebe sama. Sport je totiž účinným lékem proti změkčilosti a zahálčivému způsobu života, probouzí v člověku smysl pro řád a vede člověka k rozhodnosti.¹⁸⁸ Jedná se však především o zápor těla, což je jistě snaha dobrá, ale sama o sobě nestačí. Aby byl sebezápor hodnotnější, je třeba zapírat se nejvíce v oblasti, kde jsme nejslabší.¹⁸⁹ Nesmíme tedy skončit u záporu těla, ale využít jej k záporu ducha.

Podle Feeneyho může sebekázeň rozvíjená skrze tělesnou zdatnost a sport pomoci rozvinout vlastní přístup a postoj v úsilí o věčný život s Bohem. Tak sportovci „sami sebe umrtvují a s boží milostí dosahují ctností.“¹⁹⁰ Nutností ovšem je, aby o ně sportovec vědomě usiloval a znal cíl, ke kterému jeho sebezápor směřuje. Jen tak může mít jeho snaha smysl a dojít naplnění v dalších a podstatnějších životních oblastech. Opravdoví sportovci víry „vědí, že sebe-disciplína rozvíjená prostřednictvím fyzického cvičení a sportu, pomáhá utvářet správné smýšlení a správné postoje ve snaze o věčný život s Bohem.“¹⁹¹ Právě toto smýšlení a postoje mohou být plody sportovcova každodenního úsilí. Plody, které v konečném důsledku přibližují ke Kristu.

Doporučení: Sportovec se musí učit vidět konečný cíl svého zapírání v následování Krista. Tělo slouží duchu a duch přivádí ke Kristu. Bez aplikace disciplíny v tělesném zapírání na duchovní života člověka se smysl sportovcovi snahy

---

¹⁸⁷ ŠPIDLÍK, T., *Po tvých stezkách*, s. 108.

¹⁸⁸ Srov. CALVIGIONI, R. & CALVIGIONI, S., *Lo sport in Vaticano, Città del Vaticano: Librerie Editrice Vaticana*, s. 13.

¹⁸⁹ Srov. ŠPIDLÍK, T., *Po tvých stezkách*, s., s. 109.

¹⁹⁰ FEENEY, R., *The catholic ideal: exercise and sports*, s. 211.

¹⁹¹ Tamtéž.

vytrácí. Může být vzorem svou pracovitostí, ale nejhodnotnější plody jeho úsilí nedozrají.

3.7 Týmovost

Slovo „tým“ je přejato z angličtiny (team) a původní význam je „spřežení.“ Už z toho můžeme vyvodit, že tým je skupina jednotlivců, které spojuje nějaký společný úkol nebo cíl. V kolektivním sportu je tímto úkolem vítězství, porazit soupeře. Z výše uvedeného vyplývá, že stejně jako všude jinde, kde se sejde více lidí, kteří chtějí něco společně dokázat, jde především o komunikaci a vztahy. Aby byl tým funkční a táhl skutečně „za jeden provaz“ musí každý znát svou roli, být s ní smířený, snažit se ji maximálně plnit. Přijmout svou roli v týmu je podle mého názoru ten nejdůležitější aspekt kolektivního sportu. Jinými slovy to totiž znamená, že vím, čím jsem pro ostatní užitečný a jsem připraven podle toho jednat na úkor svého osobního prospěchu. V tomto smyslu vidíme důležitý i formační prvek kolektivního sportu, totiž obětování sebe sama pro dobro druhého. Pravá týmovost tedy předpokládá a vyžaduje pokoru a velkodušnost. Potom může platit Špidlíkův výrok, že „sportovní tým je organizovaným přátelstvím na širším základě.“¹⁹² Každý člen je pro družstvo stejně důležitý, protože jeden bez druhého úspěchu nedosáhne. Rovněž zhodnocuje nadání každého člena a dobře fungující tým je zároveň místem opravdového přátelství.

Vše výše uvedené samozřejmě platí i ve vrcholovém kolektivním sportu, kde je ještě důležitější, aby tým fungoval stoprocentně. Čím vyšší sportovní soutěž, tím jsou logicky kladeny vyšší nároky na pokoru a velkodušnost sportovce, jelikož je i větší pokušení a možnost se zviditelnit, strhnout pozornost na svou stranu, uzurpovat si slávu pro sebe. I v kolektivním sportu mají sportovci své osobní ambice a je to jistě v pořádku. Nesmějí však nikdy převládnout nad ambicemi týmu. Obzvláště když jde o mužský sport je pro sportovce velmi obtížné zřít se nebo alespoň odsunout své osobní ambice a zájmy a soustředit se na tým. V praxi to znamená, že hráči mnohem více sledují a cení si svých osobních statistiky. Místo toho, aby si uvnitř týmu pomáhali, tak spolu soupeří. Uzavírají se a bojují každý za sebe a pro sebe. To je často důvodem neúspěchu týmů, které mají třeba i špičkové jednotlivce.

---

¹⁹² ŠPIDLÍK, T., *Po tvých stezkách*, s. 216.

Častokrát jsme z úst členů vítězného týmu slyšeli, že o jejich úspěchu rozhodl týmový duch. Týmový duch neboli jakási soudržnost přidává k výkonům jednotlivců něco navíc, co každého donutí vydat ze sebe ještě větší úsilí, protože vítězství mi nepřinese jen slávu, peníze a pocit štěstí, ale i sdílenou radost se všemi spoluhráči. Pokud v týmu opravdu funguje to, co nazýváme týmovým duchem, uděláte na hřišti všechno pro to, abyste pomohli týmu k vítězství a mohli tak vidět radost na tvářích vašich spoluhráčů.

Doporučení: Vrcholový sportovec neustále osobním příkladem usiluje o to, aby tým byl vzorem přátelství. Nástrojem mu může být umenšování sebe sama, učení se pokory v malých věcech. Na úkor týmu by se také měl zříct osobních ambicí. Jinými slovy a konkrétněji, nesledovat a neusilovat především o rozšíření individuálních statistik, ale zaměřit se na svůj přínos pro zisk bodů pro tým.

3.8 Umění vyhrávat a prohrávat

V některých předchozích kapitolách jsme rozebírali touhu vítězit, kterou v promluvě na setkání s Italským sportovním svazem v přeneseném smyslu podpořil i papež František. „Nespokojit se s vlažným, průměrným a zremizovaným životem. Jít kupředu a usilovat vždy o vítězství!“¹⁹³ Druhá věc je však umění výhru a případnou porážku přijímat. Zatímco vítězství nás odkazuje na možnosti výkonu, porážka spíše ukazuje na limity a nedostatky. I prohrou však můžeme mnoho získat. Navzdory porážce můžeme vidět jednotlivé pozitivní aspekty výkonu, poučit se z chyb, a pokud jsme se i přes porážku vydali ze všech sil, můžeme zažít pocit vítězství nad sebou samým. Právě umění prohrávat je mnohými považováno za největší přínos sportu pro rozvoj všech dimenzí člověka. Každý jedinec v životě musí často uznat porážku. Sport ho učí tuto porážku přijmout a znovu povstat. Pravým uměním je porážku přijmout a ne pouze „zkousnout“, tzn. přijmout ji bez toho, že bychom se cítili poníženi a neschopní. Naproti tomu schopnost přijímat vítězství zase znamená nesnížit se k urážkám a povyšování nad soupeřem, ale velkodušně a s respektem k soupeři přijmout výhru a v duchu fair play ocenit nasazení kolegy.

Jezuitský profesor James V. Schall vidí analogii mezi hrou a duchovním životem. Přirovnává hru ke stvoření, které nás stále fascinuje. „Po skončení hry je čas

---

¹⁹³ FRANTIŠEK, „*Usilovat vždy o vítězství*“. [online], [cit. 1.12.2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=20344>>

k oslavě, díkůvzdání a také k uznání poraženého...Poražený netratí porážkou na své lidskosti, naopak poznává jinou stranu reality, totiž co znamená ne-vyhrát.“¹⁹⁴Kde jinde než ve sportu si tak člověk uvědomuje, že dříve nebo později bude stát na druhé straně reality.

Pro věřící vrcholové sportovce je klíčová postava Ježíše Krista a v otázce prohry a vítězství tomu není jinak. Ježíšova tak jasně viditelná prohra na dřevě kříže je nakonec největším vítězstvím v dějinách lidstva. To by nás mělo učit upínat i po porážce pohled někam dál, za horizont a nepropadat zoufalství.

Doporučení: Sportovní vítězství i porážku by měl vrcholový sportovec vnímat s nadhledem a v kontextu svého života. Jako poražený se učí přijímat a reflektovat celou situaci a se zmíněným nadhledem hledat pozitiva a smysl prohry. Jako vítěz oceňuje nasazení soupeře a nikdy jej neponižuje, protože porážka je ponížením sama o sobě.

3.9 Radost ze hry

Hra jako taková je velmi důležitou součástí života snad každého člověka. Má totiž podobný charakter jako modlitba, půst a další činnosti, které jsou samy o sobě cílem a ne prostředkem k něčemu dalšímu a přesto vyžadují úsilí celého člověka. Podle Jirásky je hra „svébytným a samostatným fenoménem, který nemůžeme podřizovat ničemu dalšímu.“¹⁹⁵ Právě při hře může člověk zakoušet svobodu a radost, o nichž mluví i Písmo. Personifikovaná Moudrost si hraje před Hospodinem: „Byla jsem mu věrně po boku, byla jsem jeho potěšením den ze dne a radostně si před ním hrála v každý čas. Hraji si na jeho pevné zemi; mým potěšením je být s lidskými syny.“¹⁹⁶ Je patrné, že hra je spojena s radostí, potěšením a svobodou.

Už ze starého Říma známe sousloví „panem et cincerses.“ Chléb a hry byly životní náplní už tehdejší společnosti. Čím to, že si hry vysloužili stejnou důležitost jako chléb? Benedikt XVI. odpovídá, že volání po chlebu a hrách bylo výrazem lidské touhy po životě v ráji, po životě v sytosti bez námahy a po naplněné svobodě. „V tomto smyslu by tedy byla hra vlastně pokusem o návrat do ráje: vystoupení ze zotročující vážnosti všedního dne s jeho starostí o živobytí do svobodné vážnosti toho, co právě být

---

¹⁹⁴ SCHALL, J. V., *Mysticism, Political Philosophy, and Play. Modern Age.* 48(3), s. 253. Retrieved 6.11. 2011 from EBSCO database on the World Wide Web: <http://web.ebscohost.com>.

¹⁹⁵ JIRÁSEK, I., *Prožitek a možné světy*, s. 82.

¹⁹⁶ Přís 8,30-31

nemusí, a proto je krásné.¹⁹⁷ Podobně o hře přemýšlí i Saint Singová, v jejímž pojetí je hra pozvánkou k neustálé interakci s Bohem a stvořeným světem, „odrážející poslední vzpomínky na poslední dokonalý lidský stav, na jednotu se Stvořitelem - Rajskou zahradu.“¹⁹⁸

Je tento rozměr hry přítomný i v profesionálním sportu? Podle mého názoru ano, ale více či méně potlačený. Pod vlivem komercializace sportu a možná až komodifikace sportovců je pro ně stále obtížnější vstoupit na hřiště a prostě „hrát.“ Skrz identifikaci s hráči mají účast na svobodě a radosti ze hry i přihlížející fanoušci. Radost ze vstřelené branky je tedy radostí střelce, týmu i fanoušků a tím je její prožívání u všech zúčastněných mnohonásobně intenzivnější. Můžeme si tedy uvědomit, že fanoušci na jedné straně mohou zintenzivnit radost ze hry, ale na druhé straně také spolu s prostředím, sponzory, vedením klubu, médií a dalšími, vytvářejí tlak, který sportovcům ponoření do hry samotné komplikuje. Závisí tedy především na přístupu samotného sportovce ke hře a jeho schopnosti vnímat prostředí pozitivně a motivačně.

Když dokážeme využít potenciál, mohli bychom se od hry mnohé naučit. Možná bychom se dokonce mohli od hry naučit žít. Podle Benedikta XVI. je v ní totiž něco podstatného: „nejen chlebem živ jest člověk, ano, svět chleba je vlastně jen předstupněm lidskosti, světa svobody.“¹⁹⁹ O tuto hloubku hry, sportu je ale potřeba usilovat. Stejně jako o to, aby sport na všech úrovních zůstal hrou. Vždyť jediné zůstane-li hrou, prospívá tělu i duchu.²⁰⁰

Doporučení: Vrcholový sportovec se snaží uchovat hru ve svém osobním pojetí sportu. Usiluje o osvobození se od vlivu sobeckých zájmů, finančních odměn, tlaku nadřazených, fanoušků i médií, aby neztratil svobodu, kterou hra nabízí. Zároveň zachovává pravidla fair play a čistotu hry. Jen tak může být hra svobodná a radost z ní opravdová a ryzí.

---

¹⁹⁷ BENEDIKT XVI., „*Poselství Benedikta XVI. k mistrovství Evropy ve fotbale*“.[online], [cit. 7.3.2015]. Dostupné na WWW: <<http://www.doo.cz/59-zpravy/posledni-zpravy/987-poselstvi-benedikta-xvi-k-mistrovstvi-evropy-ve-fotbale.html>>

¹⁹⁸ SAINT SING, S., *Spirituality of sport: balancing body and soul*, s. 10.

¹⁹⁹ Srov. BENEDIKT XVI., „*Poselství Benedikta XVI. k mistrovství Evropy ve fotbale*“.[online], [cit. 16.9.2015]. Dostupné na WWW: <<http://www.doo.cz/59-zpravy/posledni-zpravy/987-poselstvi-benedikta-xvi-k-mistrovstvi-evropy-ve-fotbale.html>>

²⁰⁰ FRANTIŠEK, „*Usilovat vždy o vítězství*“.[online], [cit. 6.8.2015]. Dostupné na WWW: <<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=20344>>

3.10 Komeracionalizace

Komeracionalizace je jev, který se ze světa tržní ekonomiky přirozeně usadil i ve světě sportu. Tato přirozenost je dána především postindustriální společností, jíž jsme součástí a s níž má sport mnohé společné znaky: důležitost výkonu, individuální produktivnost, úsilí o stále zvyšování výkonů, racionální přístupy, komplexnost metod přípravy a finanční důsledky.²⁰¹ Právě tento vliv ekonomiky na oblast sportu nazýváme komeracionalizací. Do světa sportu začala pronikat především prostřednictvím olympijských her. Prvním krokem bylo mediální přenášení olympijských her v Berlíně už v roce 1936. Právě na megalomanství dnešních olympijských her můžeme vidět, kam až komeracionalizace sportu pronikla. Díky tak enormní medializaci her, pak snadno přehlédneme to, co je nejpodstatnější, totiž ohromné nasazení mladých lidí. Téměř každý vítěz rovněž děkuje svým rodičům a mluví o opoře, kterou měl v rodině. Takže podstatou olympiád není ta gigantická akce, ale velké osobnosti mladých lidí a jejich blízkých.²⁰²

Slavný a výkonný sportovec je však zdrojem obživy mnoha lidí, kteří na něm závisejí. Pokud sport a jeho aktéry nahlížíme pouze z hlediska ekonomických parametrů, hrozí, že sportovce zredukujeme na pouhé zboží, přinášející zisk. „Samotní sportovci, strženi tímto mechanismem, pak ztrácejí skutečný smysl své aktivity.“²⁰³ Temná vážnost peněz může vše podřídít a hru převrátit v průmysl, který představuje pseudosvět ohromných rozměrů.²⁰⁴

3.11 Shrnutí

Proti ideálu sportu, jak jsme ho prezentovali očima některých pontifiků 20. století, stojí realita dnešního vrcholového sportu se vším, co na něj negativně působí. Problémy současného sportu jsou mnohé a mají také mnoho příčin. Primárním

---

²⁰¹ Srov. DOVALIL, J. a kol., *Olympismus*, s. 167.

²⁰² Srov. ARMITAG, J., „*Paralympiáda je velkou manifestací pro-life*“. [online], [cit. 16.3.2015]. Dostupné na WWW: <<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=17007>>

²⁰³ Srov. FRANTIŠEK, „*Papež František vyzval olympijské funkcionáře k čestnosti, mravní poctivosti a zodpovědnosti*“. [online], [cit. 19.9.2015]. Dostupné na WWW: <<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=19142>>

²⁰⁴ Srov. BENEDIKT XVI., „*Poselství Benedikta XVI. k mistrovství Evropy ve fotbale*“. [online], [cit. 16.9.2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.doo.cz/59-zpravy/posledni-zpravy/987-poselstvi-benedikta-xvi-k-mistrovstvi-evropy-ve-fotbale.html>>

předpoklad je ten, že sport je odrazem společnosti. Problémy na poli sportu proto mnohdy vnímám jako zrcadlení morálních problémů ve společnosti. A tady nesou svůj podíl viny autority, tedy rodiče, učitelé, kněží, trenéři a velkým dílem také média. Vždyť karikatura sportu, která je dnes terčem kritiky, je odrazem médií prezentované karikatury člověka. Právě média dnes ve velké míře vytvářejí vzory pro život mainstreamové populace.

Není však mým cílem hledat viníky, ale spíše ukázat, jak v tomto světě obstát. Východiskem každého vrcholového sportovce by mělo být uvědomění si skutečnosti, že ve sportu, ať už mu přináší cokoli, není dobré hledat konečný cíl. Sport, i když je povýšen na zaměstnání, je stále pouze prostředkem k dobrému nebo špatnému životu.

Závěr

Současný sport je fenomén ovlivňující mladou generaci na celém světě mimořádně silně. Na poli výzkumu sportu roste počet studií a průzkumů, které dokumentují stále širší růst poznatků, týkajících se sportu z hlediska mnoha vědeckých disciplín. Jsou studovány příčiny, formy a dopady vlastní dynamiky sportu, mnoho pozornosti je věnováno sportu z hlediska politického rozměru sportu (lobbying), spektakulární povahy sportu a jeho quasi-náboženského charakteru a především jeho komerční využití. Sport přestal být privátní skutečností, která sleduje harmonický vývoj jednotlivce. Stal se masivním sociálním fenoménem. Chápe se jako jeden z prvků moderního rozvoje společnosti. Kvalita sportu a jeho různá pojetí jsou ukazatelem vyspělosti společnosti. Z tohoto hlediska je zřejmý přínos sportu ve výchově. Sportovní činnost, závodění a hra jsou důležitým činitelem i při vytváření kvalitního životního stylu.

Přes mnohé pozitivní znaky je třeba stále zřetelněji formulovat východiska pro rozlišování, protože sport je oblastí, ve které se – podobně jako v jiných – projevují vzory chování a kultury, která je v rozporu s křesťanským životním stylem a následně i ohrožením spásy člověka. I sportovní činnost, závodění a hra jsou poznamenány hříchem (z hlediska teologického) a změnou kulturního paradigmatu, který převádí veškeré lidské jednání do moci peněz, ekonomie, individualismu a relativismu. Analýza fenoménu sportu z hlediska kulturního nemůže být povrchní a ukvapená. Z tohoto hlediska práce přináší následující závěry.

I v oblasti vrcholového sportu může křesťan zůstat věrný evangelium, když bojuje s pokušeními a využívá prostředků, které mu mohou pomoci. Těmi mohou být modlitba, trénink v sebezapírání, zpytování svědomí a další, které jsem uváděl v jednotlivých doporučeních. Zároveň je sport výborným výchovným a socializačním prostředkem pro mládež, která v přetechnizované době trpí samotou, nízkým svědomím a nedostatkem pohybu.

Uvedená doporučení mohou využít především samotní vrcholoví, ale i rekreační sportovci ve své praxi. Svou hodnotu mohou mít i pro trenéry mládeže a funkcionáře, kteří by měli znovu objevovat a cíleně rozvíjet hodnoty, které mohou skrze sport svým svěřencům předat a zabudovat je do koncepce práce s mládeží v jednotlivých klubech. Konkrétně by mohli odpovědní lidé v jednotlivých klubech a asociacích vytvářet

kodexy fair – play či dobrého sportovce a oceňovat a vyzdvihovat takové chování u mladých hráčů. Plody budou podle mého názoru dlouhodobé a nesmírně cenné i společensky. Konečně mohou ona doporučení užít všichni ve svém přístupu ke sportu a tělesným aktivitám. Však i v církvi na úrovni mezinárodní i na úrovni farností hraje sport v dnešní době svou roli. Bude dobré, když bude církev tento prostředek využívat i nadále k oslovení i osobnostnímu růstu mladých lidí.

Důležitým závěrem je podle mého názoru fakt, že v duchu koncilních dokumentů jsou lidé povoláni i do oblasti profesionálního sportu. Vždyť i „tam je volá Bůh k tomu, aby plnili sobě vlastní úkoly v duchu evangelia a jako kvas přispívali k posvěcení světa jaksi z nitra, a tak především příkladem svého života, vírou, nadějí a láskou hlásali Krista druhým lidem.“²⁰⁵

I zde je možné najít několik vrcholových sportovců, kteří vnímají své povolání, právě ve službě Kristu. Jedním z nich je i bývalý profesionální baseballový hráč Jeff Suppan,²⁰⁶ který se už od mládí cítil Bohem volaný k baseballu. Sport mu pomohl jak v růstu ve víře, prostřednictvím mnohých otázek, diskusí, slovních útoků, kterým musel ve světě profesionálního sportu čelit, tak v oblasti evangelizace. Zájmu médií dokázal místo sebe prezentace využít k evangelizaci. Svých úspěchů poté využil k návštěvám základních škol, kde s dětmi diskutoval o Bohu a hodnotách ve sportu i v životě. Potřebujeme totiž pomoc při hledání způsobu, jak využít své místo v dnešním moderním světě k Boží oslavě.²⁰⁷ Abychom mohli provozovat sport dobře, tak jak je dobrý ve své podstatě, je třeba opravdová touha a poznání Boha, který je dobrý.

Proto považuji za největší úkol sportovců, trenérů a dalších povolanych osob pročišťovat a pozdvihovat hodnoty, které jsou sportu vlastní. Právě o konkrétní návod k jejich pročištění jsem se ve své podstatě na předchozích stranách snažil. Jen v tomto duchu může sport být přirozenou součástí křesťanského životního stylu.

---

²⁰⁵ II. Vatikánský koncil, *Lumen gentium*, s. 61.

²⁰⁶ Celkem 17 sezon působil tento nadhazovač v profesionální americké baseballové lize (MLB). Kariéru ukončil na začátku roku 2014 ve věku 39 let.

²⁰⁷ Srov. SUPPAN, J., *The challenges of being a Christian athlete*. In: PONTIFICIUM KONSILIUM PRO LAICIS, *The world of sport today: field of christian mission*, s. 146.

Bibliografie

- AMBROS, P., *Teologicky milovat církev*. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2003.
- BIBLE, *Písmo svaté Starého a Nového zákona*. Český ekumenický překlad, Praha: Česká biblická společnost, 2007.
- CALVIGIONI, R. & CALVIGIONI, S., *Lo sport in Vaticano*, Città del Vaticano: Libérie Editrice Vaticana, 2011.
- CONFERENZA EPISCOPALE ITALIANA, *Sport e vita Christiana*, 1995.
- COUNCIL OF EUROPE (STRASBOURG), *Evropská sportovní charta: doporučení č. R(92)13 přepracované Výboru ministrů členským zemím; Kodex sportovní etiky: doporučení č. R(92)14 přepracované Výboru ministrů členským zemím*. [Přepracované doporučení přijaté výborem mistrů 16. května 2001] Praha: DISRE, 2003.
- DOVALIL, J. a kol., *Olympismus*. Praha: Olympia, 2004.
- FEENEY, R., *The catholic ideal: exercise and sports*. Marysville, WA: Aquinas Press, 2005.
- GREXA, J. & STRACHOVÁ, M., *Dějiny sportu: Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2011.
- HOGENOVÁ, A., *Etika a sport*, Praha: Karolinum, 2000.
- HOGENOVÁ, A., *Areté základ olympijské filosofie*, Praha: Karolinum, 2001.
- HOGENOVÁ, A., *Kvalita života a tělesnost*, Praha: Karolinum, 2002.
- JIRÁSEK, I., *Prožitek a možné světy*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001.
- KERRIGAN, M. P., *Sports in the Christian Life*, Center for Christian Ethics at Baylor University, 2008.
- KOSÍK, M., *Olympismus okem autora*. Brno: Tribun, 2011.
- KÖSSL, J., ŠTUMBAUER, J., WAIC, M., *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury*. Praha: Karolinum, 2004.
- LIXEY, K., MÜLLER, N. & SCHÄFER, C., *Blessed John Paul II Speaks to Athletes: Homilies, Messages and speeches on sport*, London: John Paul II. sport foundation, 2012.
- PANČOCHA, K., *Spiritualita sportu pohledem křesťanství v angloamerickém prostředí a České republice*. Rigorózní práce, Univerzita Palackého, Fakulta tělesné kultury a sportu, 2009.

- PARRY, J., ROBINSON, S., WATSON, N., & NESTI, M. *Sport and spirituality: An introduction*. New York, NY: Routledge, 2007.
- PARRY, J., NESTI, M. & WATSON, N., *Theology, Ethics and Transcendence in Sports*. New York: Routledge, 2011.
- PITTA, A., *Synopsa Listov sv. Pavla*. Kapušany: Bens, 2001.
- PONTIFICIUM KONSILIUM PRO LAICIS, *The world of sport today: field of christian mission*. Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 2006.
- PROKEŠ, F., *Sportovci v boji proti fašismu*. Praha: Olympia, 1979.
- SAINT SING, S., *Spirituality of sport: balancing body and soul*. Cincinnati, OH: St. Anthony Messenger Press, 2004.
- SEKOT, A., *Studia sportiva*. Brno: Fakulta sportovních studií Masarykovy univerzity, 2011. Roč. 5, č. 1.
- SOMMER, J., *Malé dějiny sportu (aneb o sportu našich předků...)*. Olomouc: Fontána, 2003.
- STRACHOVÁ, M., *Sport a Český svaz tělesné výchovy po roce 1989*. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2013.
- ŠPIDLÍK, T., *Po tvých stezkách*, Brno: Societas, 1994.
- TERTULLIANUS, *O hrách*. [Úvodní studii, překlad, poznámky a výběrovou bibliografii k Tertullianovým dílům pořídil Petr Kitzler] Praha: OIKOYMENH, 2004.
- WAIC, M., *Tělovýchova a sport ve službách české národní emancipace*. Praha: Karolinum, 2013.
- II. Vatikánský koncil, *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.

Internetové zdroje

- ARMITAG, J., „*Paralympiáda je velkou manifestací pro-life*“. Dostupné na WWW:
<<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=17007>>
- BENEDIKT XVI., in: *Benedikt XVI. k fotbalovému Euru: Kolektivní sport je škola respektu*. Dostupné na WWW:
<<http://christnet.cz/magazin/zprava.asp?zprava=23867>>
- BENEDIKT XVI., in: *Benedikt XVI.: Olympiáda není jen sportovní svátek*. Dostupné na WWW: <<http://tisk.cirkev.cz/ze-zahranici/benedikt-xvi-olympiada-neni-jen-sportovni-svatek/>>
- BENEDIKT XVI., in: *Benedikt XVI. ke sportovním lékařům: sport více než pouhé klání*. Dostupné na WWW: <<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=17152>>
- BENEDIKT XVI., in: *Sport prozářený Bohem*. Dostupné na WWW:
<<http://www.pastorace.cz/Clanky/Sport-prozareny-Bohem.html>>
- BENEDIKT XVI., „*Poselství Benedikta XVI. k mistrovství Evropy ve fotbale*“. Dostupné na WWW: <<http://www.doo.cz/59-zpravy/posledni-zpravy/987-poselstvi-benedikta-xvi-k-mistrovstvi-evropy-ve-fotbale.html>>
- CONSTANTINI, E., in: *O co jde ve sportu, který nezastaví smrt atleta?* Dostupné na WWW: <<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=13307>>
- FRANTIŠEK, „*Sport je Božím darem*“. Dostupné na WWW:
<<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=18698>>
- FRANTIŠEK, „*Sport is a gift of God*“. Dostupné na WWW:
<<http://insidethevatican.com/uncategorized/sport-gift-god>>
- FRANTIŠEK, „*Usilovat vždy o vítězství*“. Dostupné na WWW:
<<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=20344>>
- FRANTIŠEK, „*František: Kopaná může a má pěstovat kulturu setkávání*“. Dostupné na WWW: <<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=20379>>
- PONTIFICAL COUNCIL FOR THE LAITY, *The Pontifical Council for the Laity's „Church and sport“*. Dostupné na WWW:
<http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/laity/laity_en/uffici/chiesa_en.htm>
- SALESIÁNI DONA BOSKA, *Sport a výchova*. Dostupné na WWW:
<<http://www.sdb.cz/sport-a-vychova/>>

Elektronické zdroje

DILLON, K. M., & TAIT, J. L., *Spirituality and being in the zone in team sports: A relationships?* Journal of sport behavior. 23(2), 91-100. 2000. Retrieved from EBSCO database on the World Wide Web: <http://web.ebscohost.com>

GAILLARDETZ, R. R. In the spirit of the game. *U.S. Catholic*. 70(12), 30-33. Retrieved from EBSCO database on the World Wide Web: <http://web.ebscohost.com>

SCHALL, J. V., *Mysticism, Political Philosophy, and Play*. *Modern Age*. 48(3), 2006. Retrieved from EBSCO database on the World Wide Web: <http://web.ebscohost.com>

Příloha

CHARTA HRÁČE FAIR PLAY:

- JSME HRDÍ NA HISTORII ČESKÉHO HOKEJE A DĚLÁME VŠECHNO PRO TO, ABYCHOM PŘÍSPÍVALI K JEHO DOBRÉMU JMÉNU
- HRAJEME VŽDY NAPLNO A PODLE PRAVIDEL
- NAŠÍM CÍLEM JE RADOST ZE HRY PRO NÁS I VŠECHNY, KTEŘÍ NÁS SLEDUJÍ
- RESPEKTUJEME ROZHODČÍ, PROTIHRÁČE, TRENÉRY I FANOUŠKY
- PODVODY, SIMULOVÁNÍ A ZÁKEŘNÉ FAULY NEJSOU NAŠÍM STYLEM
- ZA NEJVĚTŠÍ ZLOČIN POVAŽUJEME ÚMYSLNĚ ZRANIT PROTIHRÁČE
- BĚHEM ZÁPASU, TRÉNINKU I MIMO MANTINELY JSME STÁLE DOBRÝM PŘÍKLADEM OSTATNÍM
- CENÍME SI VŠECH, KTEŘÍ UMÍ PŘIZNAT SVOU CHYBU NEBO PŘESTUPEK
- NEJEN VÍTĚZSTVÍ, ALE I PORÁŽKY NESEME HRDĚ, NESNIŽUJEME SE K VÝMLUVÁM A NEVYHÝBÁME SE ODPOVĚDNOSTI ZA SVÉ CHYBY
FAIR PLAY PATŘÍ K HOKEJI!